

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Veronika Benešová

Nestrannost a nezávislost soudů a soudců jako zásada organizace soudnictví

Diplomová práce

Olomouc 2012

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma **Nestrannost a nezávislost soudů a soudců jako zásada organizace soudnictví** vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Neratovicích dne 18. ledna 2012

Veronika Benešová

Poděkování

Děkuji tímto vedoucí práce JUDr. Renátě Šínové, Ph.D. za cenné připomínky a rady při zpracování této diplomové práce.

OBSAH

1 Úvod	5
2 Nestrannost a nezávislost soudů a soudců jako zásada organizace soudnictví	7
2.1. Pojmové vymezení zásady „nestrannost a nezávislost soudů a soudců“	7
2.2. Zásada nestrannosti a nezávislosti soudů a soudců v aktuální české právní regulaci s přihlédnutím k historickému vývoji	10
2.3. Nezávislost soudů a soudců z hlediska institucionálního a funkčního vyjádření	13
2.4. Hlavní význam a účel zásady nestrannosti a nezávislosti soudů a soudců	16
3 Jednotlivé záruky nestrannosti a nezávislosti soudů a soudců	19
3.1. Pojmové vymezení jednotlivých záruk; konkrétní záruky nestrannosti a nezávislosti - jejich přehled a stručná charakteristika	19
3.1.1. Jmenování osoby do funkce soudce (prezidentem a bez časového omezení).....	20
3.1.2. Neslučitelnost funkcí – inkompatibilita	25
3.1.3. Neodvolatelnost a nepřeložitelnost z funkce soudce.....	29
3.1.4. Problematika tzv. kárné odpovědnosti soudců; kárná řízení.....	33
3.1.5. Hmotné zabezpečení soudců a související otázka tzv. odnětí / snížení / pozastavení růstu platů.....	39
3.1.6. Odborná způsobilost a morální integrita osoby zastávající funkci soudce	44
4 Závěr	47
BIBLIOGRAFIE	50
ABSTRAKT	55
SUMMARY	56
SEZNAM KLÍČOVÝCH SLOV V ČESKÉM A ANGLICKÉM JAZYCE	57

1 Úvod

Problematika nezávislosti a nestrannosti soudů a soudců je institutem, který je neodmyslitelně spjat se soudnictvím a soudní mocí jako celkem. Jedná se o nepostradatelné atributy pro současný právní řád.

Hlavním přínosem této práce má být analytické vymezení pojmů nezávislosti a nestrannosti v souvislosti s nástroji/zárukami, které nezávislost a nestrannost napomáhají udržovat. Daná práce je rozdělena do čtyř rozsáhlejších kapitol, které zahrnují jednotlivé podkapitoly, z nichž každá se zabývá dílčí problematikou tématu.

Prvou část pojmám jako ryze úvodní, v níž je pozornost věnována struktuře a celkové charakteristice práce, druhá část je rozdělena do čtyř dílčích podkapitol, které zahrnují problematiku teoretického vymezení pojmů nezávislosti a nestrannosti, jejich historický vývoj, institucionální a personální pojetí, a význam a účel.

Třetí část práce je věnována rozboru jednotlivých záruk, které jsou v úvodní podkapitole obecně charakterizovány a následně blíže interpretovány. Jedná se o vymezení problematiky jmenování soudců prezidentem republiky doplněnou o kauzu JUDr. P. Langera, dále je rozebírána inkompatibilita funkcí, v níž je poukázáno zejména na přílišnou strohost právní úpravy, další podkapitola se zabývá otázkou neodvolatelnosti a nepřeložitelnosti soudců (zejména v souvislosti s mediálně známou kauzou JUDr. Ivy Brožové). V následujících částech kladu důraz na kárné řízení soudců, v němž vyzdvihuji zejména problémy týkající se nedávné novely č. 314/2008 Sb., další část je věnována hmotnému zabezpečení a otázce odnímání a snižování soudcovských platů. V závěrečných podkapitolách pojednávám o vzdělávání a morálních vlastnostech osob zastávajících funkci soudce. Závěr pojmám jako prostor pro zhodnocení dosavadní právní úpravy a pro úvahy *de lege ferenda*.

Z hlediska použitých zdrojů vycházím zejména z odborných komentářů, do práce zapracovávám názory z článků odborných časopisů, které jsou určeny pro vědu a praxi, hojně vycházím z judikatury Ústavního soudu ČR. V rámci jednotlivých částí upřednostňuji na prvním místě teoretický výklad a následně se zabývám dílčími otázkami a problémy.

V práci je užita zejména vědecká metoda analýzy a syntézy, přičemž cílem této práce je prokázat význam nezávislosti a nestrannosti jako hlavní zásady organizace soudnictví a s přihlédnutím k historickému vývoji i nedávným změnám charakterizovat a interpretovat jednotlivé záruky, které výše uvedený institut zajišťují. Hlavním cílem práce je též popsat úroveň současného soudnictví, poukázat na jeho nedostatky a zdůraznit význam zásady

nezávislosti a nestrannosti jakožto stěžejního nezpochybnitelného principu, který je třeba v co největší možné míře respektovat.

Důvodem pro volbu tématu byl nejen vlastní zájem o danou problematiku, ale i skutečnost, že jde stále o velmi aktuální záležitost, která se těší zájmu odborné veřejnosti a rozhodovací praxi Ústavního soudu ČR.

2 Nestrannost a nezávislost soudů a soudců jako zásada organizace soudnictví

2.1. Pojmové vymezení zásady „nestrannost a nezávislost soudů a soudců“

Cílem této části je charakterizovat jednu z nejdůležitějších zásad soudnictví – zásadu nestrannosti a nezávislosti, podat její stručné vysvětlení a zodpovědět otázku, proč tato zásada existuje a v čem tkví jejich nezastupitelnost. Na začátek považuji za vhodné určit, co se rozumí pojmem „soudnictví.“ Soudnictví lze definovat jako samostatnou a zvláštní činnost státu, kterou jeho jménem vykonávají nezávislé a nestranné soudy. Tato činnost spočívá v projednávání a závazném rozhodování konkrétních případů prostřednictvím aplikace právních norem.¹ Tuto činnost lze zároveň vymežit jako jednu z nejdůležitějších a nejstarších funkcí státu, neboť již v civilizacích starověkého Řecka a Říma působily instituce v podobě lidových shromáždění, kterým náleželo projednávání a rozhodování sporů.²

Institut moderního soudnictví však vznikl mnohem později v důsledku provedení dělby moci ve státě - zpočátku soudní moc náležela hlavě toho kterého státu, teprve s postupným prosazením teorie o dělbě moci se moc soudní vyčlenila jako samostatná složka, která se stala základem pro, aby se soudnictví vyvinulo do podoby, v jaké jej chápe současný demokratický právní stát, tj. činnost, která je nezávislá na ostatních složkách státní moci.³ Princip dělby moci zcela nadčasově vyjádřil francouzský myslitel Charles Louis de Secondat Montesquieu (1689-1755) ve svém díle o Duchu zákonů (1748): „*Kdyby byla moc soudní spojena s mocí zákonodárnou, byla by moc nad životem a svobodou pouhou libovůlí, protože soudce by byl zároveň zákonodárcem. Kdyby byla moc soudní spojena s mocí výkonnou, soudce by mohl být zároveň tyranem. Všechno by bylo ztraceno, kdyby týž člověk nebo týž sbor předních občanů, at' už ze šlechticů, at' už z lidu, měl v ruce tuto trojí moc, totiž moc dávat zákony, moc vykonávat usnesení veřejná a moc soudit zločiny nebo spory jednotlivců.*“⁴ Na výše uvedené myšlenky tzv. tripartice státní moci je v současné době uspořádána většina moderních právních států, o čemž svědčí zejména ta skutečnost, že princip dělby moci je

¹ STAVINHOVÁ, Jaruška, HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. 1. vydání. Brno: Doplněk, 2003, s. 67.

² ZOULÍK, František. *Soudy a soudnictví*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 37, citováno podle SLÁDEČEK, Vladimír. In SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SYLLOVÁ, Jindřiška (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 623-624 (čl. 81 Ústavy).

³ KNAPP, Viktor. Přínos středoevropského soudnictví k evropské právní kultuře. *Právník*, 1993, roč. 132, č. 9, s. 726.

⁴ MONTESQUIEU, CHARLES LOUIS DE SECONDAT. *O duchu zákonů*. 1. vydání. Praha: V. Linhart, 1947, s. 172, citováno podle ŠIMÍČEK, Vojtěch. In BAHÝLOVÁ, Lenka a kol. (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. Praha: Linde, 2010, s. 966-967(čl. 81 Ústavy).

zakotven v čl. 2 odst. 1 Ústavy ČR a velmi často na něj odkazuje Ústavní soud ČR ve svých nálezech - nález sp. zn. Pl. ÚS 7/02 ze dne 18.06.2002, sp. zn. Pl. ÚS 13/99 ze dne 15.09.1999 a v neposlední řadě nález sp. zn. Pl. ÚS 60//2004 ze dne 28.04.2005, kde Ústavní soud ČR uvádí: „*V samotném základu našeho ústavního systému je zakotven princip dělby státní moci (...), jehož cílem je zabránit koncentraci moci a jejímu zneužití (...). Aby tento základní cíl byl naplněn, musí tyto tři moci existovat na sobě nezávisle, což neznamená, že by nebyly propojeny, ale musí být natolik samostatné, aby jedna moc si nemohla přisvojit pravomoci ostatních. Tato vzájemná vyváženost všech tří mocí je základem dobrého fungování demokratického systému.*“⁵

Činnost označována jako soudnictví je ovládána několika ústředními zásadami, z nichž jednou z nejvýznamnějších je tzv. zásada nestrannosti a nezávislosti soudů a soudců. Tuto zásadu lze interpretovat jako základní princip organizace soudnictví – obecný právní princip, na němž je založeno soudnictví moderního právního státu. Tato zásada je výslovně zakotvena do právních předpisů ústavní i zákonné úrovně – zejména čl. 81 a 82 Ústavy ČR, čl. 36 Listiny základních práv a svobod, § 1 a § 79 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů. Na základě tohoto právního zakotvení se tato zásada stává obecně závaznou a platí tedy, že nepůsobí jako pouhé prohlášení vyjadřující určitou vlastnost soudnictví, ba právě naopak. Tato zásada má svůj obsah, význam a účel, přičemž primárně vyjadřuje, jaké by soudnictví mělo být, tj. jaké atributy by mělo v moderním právním státě naplnit a jakým způsobem by soudy měly realizovat své pravomoci, aby se staly a do budoucna nadále byly spolehlivou zárukou práva na soudní ochranu.⁶

Lze tedy učinit závěr, že se jedná bezesporu o jeden z nejdůležitějších principů organizace soudnictví, který v něm vystupuje jako jeho neodmyslitelný prvek a charakteristický znak, který nelze zpochybnit. Existence tohoto principu je pro právní demokratický stát respektující základní práva a svobody jednotlivců nepostradatelná a nenahraditelná – jednoznačně platí, že: „*Nezávislost soudnictví je a zůstává úhelným bodem pro přínos k právnímu státu a demokracii.*“⁷

⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 28.04.2005, sp. zn. Pl. ÚS 60/04, bod V. (získáno 8. ledna 2012 z databáze NALUS), citováno podle SLÁDEČEK, Vladimír. In SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SYLLOVÁ, Jindřiška (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 633-634 (čl. 81 Ústavy).

⁶ STAVINHOVÁ Jaruška, HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. 1. vydání. Brno: Doplněk, 2003, s. 74-75.

⁷ JEDLICKA, Wolfgang. *Základy soudcovského jednání. Právní praxe*, 1995, roč. XLIII, č. 9, s. 596.

Otázkou zůstává, jaký je význam termínu „nezávislé a nestranné soudy“. Část právní teorie uvádí, že pojem *nezávislost soudů* lze interpretovat extenzivním způsobem, a to jako samostatnost (autonomii), kterou lze chápat ze tří hledisek: na prvním místě je nutno konstatovat, že nezávislostí je nadána celá soudní moc jako jedna ze složek státní moci - je to tedy obecný znak typický právě pro moc soudní; dále je možné nahlížet na pojem nezávislosti soudů jako na prvek, kterým se vyznačuje každý jednotlivý konkrétní soudní orgán (soud); a konečně nezávislost soudů spočívá ve skutečnosti, že soudy jakožto zvláštní státní orgány, které společně vytvářejí tzv. soudní soustavu, jsou nezávislé samy o sobě a vůči sobě navzájem.⁸ S tímto souvisí skutečnost, že v rámci soudní soustavy neplatí institut tzv. subordinace (nadřízenosti a podřízenosti), tj. není možné, aby soud byl vázán příkazy či pokyny jiného soudního orgánu.⁹ Naopak – tento princip je charakteristický pro státní správu, pro soudnictví je ovšem zcela pojmově vyloučen; neznamená to však, že by soudy byly vzájemně striktně separovány, určité spojení mezi nimi existuje, ale má tzv. procesní charakter - příkladem lze uvést propojení soudních instancí v případě podání opravných prostředků.¹⁰ Tento atribut je zcela zásadní, jak lze dovodit již z prvorepublikové právní teorie v díle Františka Weyra, který klade důraz na rozlišování tzv. služební hierarchie (charakteristická pro správní úřady) a instanční hierarchie (typická naopak pro orgány soudní).¹¹

Nezávislost soudu je nejen charakteristický prvek, ale společně s nestranností je i hodnotou, jak dokládá Ústavní soud ČR: „*Nezávislost a nestrannost jsou neodmyslitelnými atributy pojmu soud. Jeho nestrannost a nezávislost je hodnotou, jež prospívá všem, neboť je jednou ze záruk rovnosti a právní jistoty v demokratické společnosti. Pouze nestranný soud je způsobilý poskytovat skutečnou spravedlnost vždy a všem.*“¹² Závěrem je nutné podotknout, že nezávislostí a nestranností jsou nadány všechny soudy, které působí na území České republiky (obecné soudy, Nejvyšší správní soud a Ústavní soud ČR).¹³

⁸ TOMEŠ, Milan. In KLÍMA, Karel a kol. (ed). *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. díl. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 611-612 (čl. 81 Ústavy).

⁹ ZOULÍK, František. In HENDRYCH, Dušan, SVOBODA, Cyril a kol. (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 130 (čl. 81 Ústavy).

¹⁰ STAVINOHOVÁ, Jaruška. In STAVINOHOVÁ, Jaruška, SAHÁNEK, Petr. *Občanské právo procesní*. 1. vydání. MU Brno: Doplněk, 1992, s. 19.

¹¹ WEYR, František. *Československé právo ústavní*. Praha: Melantrich A.S., 1937, s. 60.

¹² Nález Ústavního soudu ze dne 18.06.2002, sp. zn. Pl. ÚS 7/02, bod V. (získáno 22. května 2011 z databáze NALUS).

¹³ PAVLÍČEK, Václav. In PAVLÍČEK, Václav, HŘEBEJK, Jiří (ed). *Ústava a ústavní řád České republiky. Komentář*. 1. díl. 2. vydání. Praha: Linde, 1998, s. 271 (čl. 81 Ústavy).

Společně s nezávislostí soudu existuje institut nestrannosti. *Nestrannost soudu* vyjadřuje, v jakém postavení se soud nachází v tom kterém probíhající soudním řízení – znamená to, že soud vystupuje vůči stranám řízení jako nadřazený subjekt – tzv. „nezúčastněný třetí“, který je oprávněn a povinen autoritativně rozhodnout. Vztah, který trvá mezi účastníky, soud pouze hodnotí a právně posuzuje, za žádných okolností ho neupravuje a nezasahuje do něho - pouze o něm vydává rozhodnutí jako nestranný třetí subjekt, který nemá zájem na výsledku řízení.¹⁴

S nezávislostí a nestranností soudů koexistuje tzv. zásada nezávislosti soudců jakožto osob vykonávajících soudcovské povolání. *Nezávislost soudce* souvisí s nezávislostí soudu. Lze říci, že soudcovská nezávislost, kterou je nadán ten který soudce, zaručuje, aby mohl jednotlivé případy projednávat a rozhodovat bez jakýchkoliv vlivů ze strany jiných orgánů. Soudce je v tomto směru vázán pouze zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu ČR, žádným vnějším či vnitřním příkazům, zákazům a pokynům, které by se mohly týkat jeho rozhodování, není podroben¹⁵. Naopak *nestrannost soudce* je v právní teorii interpretována jako nezaujatý vztah soudce k věci, k jednotlivým účastníkům řízení a jejich zástupcům. Nestrannost je pak nutné chápat a vykládat v rovině subjektivní a objektivní.¹⁶ Projevem nestrannosti soudce je zejména soudcova nepodjatost. Nestrannost a nepodjatost nelze chápat jako synonyma – nestrannost jako pojem širší zahrnuje institut nepodjatosti.¹⁷ Pokud jsou dány reálné skutečnosti, které jsou důvodem pochybovat o soudcově nepodjatosti, je soudce z projednávání věci vyloučen – podle § 14 a násl. zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů.

2.2. Zásada nestrannosti a nezávislosti soudů a soudců v aktuální české právní regulaci s přihlédnutím k historickému vývoji

Význam zásady nestrannosti a nezávislosti je nepochybný. O tomto svědčí především skutečnost, že tento právní princip je zakotven v Ústavě ČR, a to v Hlavě IV. (Moc soudní). V čl. 81 a 82 je zavedena institucionální a funkční nezávislost, ustanovení čl. 82 následně

¹⁴ ZOULÍK, František. In HENDRYCH, Dušan, SVOBODA, Cyril a kol. (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 131 (čl. 82 Ústavy).

¹⁵ SLÁDEČEK, Vladimír. In SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SYLLOVÁ, Jindřiška (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 639 (čl. 82 Ústavy).

¹⁶ Tamtéž, s. 644. K výkladu se vztahuje náleží Ústavního soudu ze dne 07.03.2007, sp. zn. I. ÚS 722/05, bod V. (získáno 19. prosince 2011 z databáze NALUS).

¹⁷ MACKOVÁ, Alena. *Nezávislost soudců: disertační práce*. 1. vydání. Praha: Ediční středisko PF UK, 1996, s. 21.

upravuje záruky zajišťující nestrannost a nezávislost soudce (neodvolatelnost, nepřeložitelnost a inkompatibilita funkcí), čl. 93 zakotvuje způsob ustanovování do funkce soudce a předpoklady pro výkon soudcovského povolání a v neposlední řadě čl. 95 stanoví vázanost soudce pouze zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu.¹⁸ Listina základních práv a svobod v rámci hlavy V. (Právo na soudní a jinou právní ochranu) v čl. 36 odst. 1 zaručuje ochranu práv jednotlivce u nezávislého a nestranného soudu.¹⁹ Následně je otázka nestrannosti a nezávislosti blíže rozvedena a popsána v zákonných předpisech, zejména v ustanovení § 1, § 61, § 62, § 63, § 74, § 75, § 79, § 80, § 81, § 82, § 83, § 87 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů²⁰; v zákoně č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů, ve znění pozdějších předpisů, kde jsou požadavky nezávislosti a nestrannosti kladeny na tzv. kárný senát²¹; a dále v zákoně č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, který zavádí a řeší tzv. institut podjatosti soudce²², přičemž nelze opomenout skutečnost, že požadavky nezávislosti a nestrannosti pro výkon soudnictví byly obdobně jako v současné právní regulaci zakotveny do právních řádů již v minulosti, jak dokládá dobový text: „*Soudy jsou neodvislé orgány státem zřízené a povolány k tomu, aby jeho jménem ve státě udržovaly a vykonávaly právo.*“²³

Z historických právních pramenů, které významným způsobem zavedly a dále upravovaly zásadu nezávislosti a nestrannosti, lze na prvním místě zmínit Ústavní listinu Československé republiky 1920 (zákon č. 121/1920 Sb. ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky), která obdobně jako nynější Ústava ČR, upravovala moc soudní v Hlavě čtvrté označené jako „Moc soudcovská“, a to v ustanoveních § 94 až 104. Za klíčový článek lze považovat § 98 odst. 1: „*Veškerí soudcové vykonávají svůj úřad neodvisle, jsou vázáni jen zákonem.*“²⁴ V návaznosti na toto ustanovení stojí za zmínku, že právní úprava zavedla hlavně striktní oddělenost soudů od složky správní,

¹⁸ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁹ Listina základních práv a svobod.

²⁰ Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů. Dále je užíván název „zákon o soudech a soudcích“.

²¹ Zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů, ve znění pozdějších předpisů.

²² STAVINOHOVÁ, Jaruška, HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. 1. vydání. Brno: Doplněk, 2003, s. 75.

²³ HORA, Václav. Soudy a soudnictví. In WEYR, František a kol. *Slovník veřejného práva československého, svazek IV*. Brno: Polygrafia-Rudolf M. Rohrer, 1938, s. 429.

²⁴ Zákon č. 121/1920 Sb.

určovala, že pro výkon funkce soudce je nezbytné splnit zákonem stanovené podmínky, zavedla inkompatibilitu funkcí, trvalost soudcovského povolání²⁵, což jsou významné prvky, které odráží právní úprava současné Ústavy ČR. Je nutno zdůraznit skutečnost, že Ústava z roku 1920 zakotvila všechny základní demokratické zásady soudnictví, které přetrvaly a platí do současnosti.²⁶

Následně byl princip nestrannosti a nezávislosti zachován v právní úpravě ústavy z roku 1948 a ústavy z roku 1960, ovšem s určitými modifikacemi. Tzv. Ústava 9. května (Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., dne 9. května 1948) zakotvila moc soudní do kapitoly sedmé označené jako „Soudy“, konkrétně v § 134 až 144. Některá ustanovení byla doslova opisem těch, které byly v Ústavě z roku 1920 – např. oddělení soudnictví od správy, trvalost funkce, některá byla uvedena ve stejném smyslu, byť v pozměněné podobě. Zásadní ustanovení § 98 odst. 1 předchozí úpravy však nepřevzala.²⁷ Lze tedy shrnout, že tato ústava na předchozí sice navazovala a požadavky týkající se nestrannosti a nezávislosti soudů určitým způsobem upravila, ovšem jejich existence byla pouze formální.²⁸

Ústava Československé socialistické republiky 1960 (Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., z 11. července) pak upravila problematiku soudů v hlavě osmé nesoucí název „Soudy a prokuratura“, v čl. 98 až 103. Tato právní úprava zavádějící nově volbu soudců a tzv. místní lidové soudy byla značně ovlivněna tehdejšími stranickým vedením, soudy byly ve své podstatě nástroji, jak vybudovat a udržet koncepci socialistického státu.²⁹ K výše uvedeným ústavním předpisům byly postupně přijímány zákony, které blíže upravovaly organizaci soudnictví.

Závěrem této kapitoly považuji za vhodné připomenout, že problematika nestrannosti a nezávislosti soudů je zakotvena do několika mezinárodněprávních předpisů, jimiž je Česká republika vázána a na které v řadě svých rozhodnutí odkazuje Ústavní soud ČR. Na prvním místě je třeba uvést *Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod* (pro ČR vyhlášená pod č. 209/1992 Sb.), ve které v čl. 6 odst. 1, věť první je uvedeno:³⁰ „Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a

²⁵ Tamtéž.

²⁶ ZIMEK, Josef. *Ústavnost a český ústavní vývoj*. 3. vydání. Brno: MU, 2006, s. 77.

²⁷ Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., dne 9. května 1948.

²⁸ GRONSKÝ, Ján. In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda. II. díl. 2.* vydání: Praha: Linde, 2008, s. 207-208.

²⁹ Tamtéž, s. 220.

³⁰ MACKOVÁ, Alena. *Nezávislost soudců: disertační práce*. 1. vydání. Praha: Ediční středisko PF UK, 1996, s. 16-17.

*neustranným soudem zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.*³¹

Z dalších mezinárodních dokumentů je vhodné zmínit dokument Organizace spojených národů, který je označen jako **Základní zásady nezávislosti soudní moci** (Basic Principles on the Independence of the Judiciary), který byl přijat Valným shromážděním OSN v jeho rezoluci č. 40/146 ze dne 13. prosince 1985; dále pak **Procesní směrnice k provádění těchto zásad a Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy** Nr. R (94), 12 o nezávislosti, působení a postavení soudců (Recommendation No. R. (94) of the Committee of Ministers to the Members States on the Independence, Efficiency a Role of Judges³²), které bylo přijato dne 13. října 1993. Toto Doporučení obsahuje 6 základních principů, z nichž jeden je konkrétně věnován zárukám nezávislosti soudců, tj. je zde zdůrazněn požadavek, aby záruky byly právně zakotveny, zákaz zásahů legislativy a exekutivy do nezávislosti soudců, zákaz kontroly soudcova rozhodování, atd. Inspirací pro vznik tohoto dokumentu byly „Základní zásady nezávislosti soudní moci“ OSN uvedené výše. Opomenout nelze ani dokument označený jako tzv. **Statut soudce v Evropě**, který společně vyhlásily Mezinárodní asociace soudců a Evropská asociace soudců.³³

2.3. Nezávislost soudů a soudců z hlediska institucionálního a funkčního vyjádření

Současné ustanovení čl. 81 Ústavy ČR zní: „*Soudní moc vykonávají jménem republiky nezávislé soudy.*“³⁴ Z dikce uvedeného ustanovení plyne, že soudní moc je reprezentována soudy, které vystupují jako zvláštní orgány veřejné moci. Těmto orgánům pak primárně přísluší pravomoc projednávat a rozhodovat zákonem stanovený okruh záležitostí.³⁵

Jak již bylo shora uvedeno, soudy působí zcela samostatně a odděleně - pouze jim jakožto státním orgánům je svěřen výkon soudnictví. Je tedy zcela nepřípustné, aby soudnictví vykonávaly jiné orgány než soudy, např. nestátní organizace, soukromé společnosti apod., přičemž zajištění stavu, aby soudnictví náleželo výlučně soudům jako

³¹ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb., sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí).

³² MARKEL, Ernest. Zajištění soudcovské nezávislosti. *Právní praxe*, 1995, roč. XLIII, č. 9, s. 585.

³³ MACKOVÁ, Alena. *Nezávislost soudců: disertační práce*. 1. vydání. Praha: Ediční středisko PF UK, 1996, s. 17-19.

³⁴ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

³⁵ SLÁDEČEK, Vladimír. In SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SYLLOVÁ, Jindřiška (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 625-626 (čl. 81 Ústavy).

samostatným státním orgánům, je primární povinností státu.³⁶ V této souvislosti považuji za nezbytné zdůraznit, že za soudy nejsou považovány ani orgány rozhodčího typu, byť jsou tyto orgány v zákonné úpravě označovány jako „soudy“. Daný názor zastává nejen teorie, ale rozhodovací praxe Ústavního soudu ČR, jak dokládá usnesení sp. zn. IV. ÚS 174/02 ze dne 15.07.2002, charakterizující postavení rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR:³⁷ „Podle § 1 odst. 2 písm. b) Řádu rozhodčí soud rozhoduje spory, jestliže jeho pravomoc vyplývá pro daný spor z platné rozhodčí smlouvy uzavřené mezi stranami. Charakter rozhodčí činnosti je založený smlouvou delegující vůli stran a její výsledek je kvalifikovanou formou závazku a jako takový je též závazný. Rozhodce nenalézá právo, ale tvoří (eventuálně napevno staví, vyjasňuje, tedy narovnává) závazkový vztah v zastoupení stran.“³⁸ Soudy jako specifické státní orgány ve shora vymezeném pojetí jsou nadány nezávislostí, přičemž tuto nezávislost lze označit jako **nezávislost institucionální**. Tato nezávislost se skládá z dílčích komponent a zahrnuje následující prvky: a) soudy jsou státní orgány, které stojí mimo moc zákonodárnou a výkonnou, b) organizačně oddělené a nepodřízené žádnému subjektu, c) soudní moc náleží výlučně soudům - orgány moci zákonodárné a výkonné nemohou nikdy tuto moc převzít či do ní zasahovat. Podobně pak soudy nemohou být činní ve věcech, které náleží do pravomocí obou mocí zbývajících.³⁹

Vedle nezávislosti institucionální existuje nezávislost funkční, která se dotýká soudců samotných. Obdobně je vymezena v Ústavě ČR, a to v čl. 82 odst. 1, který zní: „*Soudci jsou při výkonu své funkce nezávislí. Jejich nestrannost nesmí nikdo ohrožovat.*“⁴⁰ **Funkční nezávislost** se týká soudců samých (jednotlivých osob) a spočívá v jejich povinnosti řídit se při rozhodování v konkrétní věci pouze zákony a mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu ČR, jak plyne z čl. 95 Ústavy ČR a § 79 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů. Soudce projednávající a rozhodující konkrétní případ nesmí v žádném případě respektovat pokyny (příkazy, zákazy, instrukce, doporučení, stanoviska, názory jiných, byť nezávazné apod.), při rozhodování konkrétního

³⁶ZOULÍK, František. In HENDRYCH, Dušan, SVOBODA, Cyril a kol. (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 130 (čl. 81 Ústavy).

³⁷ ŠIMÍČEK, Vojtěch. In BAHÝLOVÁ, Lenka a kol. (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. Praha: Linde, 2010, s. 964-965 (čl. 81 Ústavy).

³⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 15.07.2002, sp. zn. IV. ÚS 174/02, bod V. (získáno 7. října 2011 z databáze NALUS), citováno podle ŠIMÍČEK, Vojtěch. In BAHÝLOVÁ, Lenka a kol. (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. Praha: Linde, 2010, s. 964-965 (čl. 81).

³⁹ ZOULÍK, František. In HENDRYCH, Dušan, SVOBODA, Cyril a kol. (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 129-130, citováno podle SLÁDEČEK, Vladimír. In SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SYLLOVÁ, Jindřiška (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 627 (čl. 81 Ústavy).

⁴⁰ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

případu musí vycházet pouze ze zákonných právních předpisů a musí vystupovat jako nezávislý třetí subjekt.⁴¹

Na závěr považuji za nutné poznamenat, že v právní teorii i soudní praxi leckdy vzniká otázka, zda je nezbytné rozlišovat termíny nezávislost soudů na straně jedné a nezávislost soudců na straně druhé, které zcela určitě nejsou totožné a nelze je používat promiscue. Zároveň však existují a spolupůsobí vedle sebe, jsou často používány ve vzájemné spojitosti, přičemž lze konstatovat, že oba pojmy „jsou tzv. souvztažné, neboť je nemožné, aby existovala nezávislost soudů bez nezávislosti soudců, a naopak“.⁴² Jednotné vymezení nepodává ani rozhodovací praxe Ústavního soudu ČR - jeho názory jsou velmi kolísavé a sjednocený výklad na danou problematiku udáván není. V této souvislosti lze říci, že Ústavní soud ČR v některých případech oba pojmy rozlišuje, jindy pro ně hledá společný jmenovatel. Příkladem, kdy jsou oba pojmy výkladově spojovány, je následující rozhodnutí, v němž je uvedeno: „*Nezávislost soudce stejně tak jako nezávislost soudní moci spolu souvisí a jsou ve vztahu vzájemné podmíněnosti, a to i s nestranností soudce a soudu (...). Pouze nestranný soud je způsobilý poskytovat skutečnou spravedlnost vždy a všem, přičemž jedním z prostředků nestrannosti soudu zaručujících je soudcovská nezávislost.*“⁴³ Naopak potom náleží sp. zn. Pl. ÚS 60/04 ze dne 28.04.2005 striktně rozlišuje nezávislost v rovině institucionální na straně jedné a v rovině funkční na straně druhé.⁴⁴ Podle mého názoru je zcela nezbytné rozlišovat tzv. pojetí institucionální na straně jedné a pojetí funkční na straně druhé. Díkce ústavních předpisů je tímto způsobem nastavena, ačkoli bližší výklad je ponechán právní teorii a rozhodovací praxi. Interpretaci nelze provádět izolovaně - tj. se snahou nezávislost soudů a soudců za každou cenu od sebe oddělit - ale je třeba vykládat oba pojmy ve vzájemné souvislosti, a to vždy s přihlédnutím ke konkrétnímu případu.

Další pojetí problematiky jsou různá - v právní teorii někteří autoři zastávají názor, že soudcovská nezávislost (nezávislost soudců) je pojem širší, který v sobě zahrnuje jak nezávislost soudců, tak nezávislost soudů. Je tomu prý tak proto, že „*oba pojmy mají jednotící*

⁴¹ SLÁDEČEK, Vladimír. In SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SYLLOVÁ, Jindřiška (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 639 (čl. 82 Ústavy).

⁴² ZOULÍK, František. In HENDRYCH, Dušan, SVOBODA, Cyril a kol. (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 131 (čl. 82 Ústavy).

⁴³ Nález Ústavního soudu ze dne 18.06.2002, sp. zn. Pl. ÚS 7/02, bod V. (získáno 22. května 2011 z databáze NALUS), citováno podle SLÁDEČEK, Vladimír. In SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SYLLOVÁ, Jindřiška (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 646 (čl. 82 Ústavy).

⁴⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 28.04.2005, sp. zn. Pl. ÚS 60/04, bod V. (získáno 8. ledna 2012 z databáze NALUS), citováno podle SLÁDEČEK, Vladimír. In SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SYLLOVÁ, Jindřiška (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 646 (čl. 82 Ústavy).

determinantu v roli soudní moci“.⁴⁵ Zevrubně a s náležitým odůvodněním toto pojetí rozebírá František Zoulík, který nezávislost soudců na straně jedné a nezávislost soudů na straně druhé vůbec nerozlišuje, ale pro oba termíny lze podle jeho názoru použít zastřešující pojem soudcovská nezávislost, který svým komplexním obsahem vyjadřuje všechny prvky, tj. lze pod tento pojem zahrnout: a) nezávislost soudní moci jako celku, b) institucionální nezávislost, c) funkční nezávislost, d) nezávislost činnosti soudu, pod níž je třeba rozumět postup soudu podle obecně závazných procesních předpisů, e) nezávislost týkající se soudního rozhodnutí, která spočívá v jeho vlastnostech, tj. závaznosti, vynutitelnosti a nezměnitelnosti.⁴⁶ Ve stručnosti řečeno: „*Pojem soudcovská nezávislost je tedy sémantická spřežka k vyjádření celého pojmového komplexu.*“⁴⁷ Výše uvedené koncepce určitě mají své opodstatnění, nelze je zpochybnit. Já však považuji za nejlepší možné řešení, pokud je nezávislost soudců rozlišována, ovšem nikoliv formalisticky a bezúčelně, ale s přihlédnutím ke konkrétnímu případu.

2.4. Hlavní význam a účel zásady nestrannosti a nezávislosti soudů a soudců

Smyslem a cílem zásady soudcovské nezávislosti je vytvoření základních předpokladů efektivní činnosti soudů. Jedině nezávislý orgán, tj. soud může poskytnout účinnou ochranu jednotlivým právům a právem chráněným zájmům v konkrétním případě.⁴⁸ Jedná se o „*základní předpoklad optimální společenské funkce soudnictví, která je současně výrazem jeho demokratismu, humanismu a etického obsahu*“⁴⁹.

Lze říci, že vymezit význam zásady nestrannosti a nezávislosti úplným a vyčerpávajícím způsobem lze stěží, zvláště když právní normy o významu a účelu výslovně nehovoří. Názory na danou problematiku jsou různé, lze z nich však vysledovat určitý společný prvek vyjadřující, že nezávislost a nestrannost existují zejména pro subjekty soudního řízení, tj. účastníky řízení a jejich zástupce. Tito pak mají na základě této skutečnosti jistotu, že jejich věc bude projednána a rozhodnuta orgánem, který vystupuje

⁴⁵ MACKOVÁ, Alena: *Nezávislost soudců: disertační práce*. 1. vydání. Praha: Ediční středisko PF UK, 1996, s. 11-12.

⁴⁶ ZOULÍK, František. *Soudy a soudnictví*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 81-82.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ STAVINHOVÁ, Jaruška. In STAVINHOVÁ, Jaruška, SAHÁNEK, Petr. *Občanské právo procesní*. 1. vydání. MU Brno: Doplněk, 1992, s. 20.

⁴⁹ Tamtéž.

objektivně, orgánem vycházející jen ze skutkových okolností řádně prokázaných a především nahližející na obě strany případného sporu jako na rovnocenné.⁵⁰

Z obecného hlediska jsou nezávislost a nestrannost prvky soudní moci, které jsou pro její fungování jako celku základní a zcela nepostradatelné. Na prvním místě význam těchto prvků lze odvodit ze skutečnosti, že není možné (ba reálné), aby nezávislost a nestrannost existovaly samy, tj. je třeba, aby tyto prvky byly zavedeny a následně udržovány prostřednictvím státního mechanismu. Stát je především povinen dbát o to, aby nezávislost, především pak nezávislost institucionální, byla respektována, a dále ji má chránit, aby nebyla degradována.⁵¹ Je očividné, že v právní úpravě zcela jednoznačně nepostačuje pouze neformálně či nezávazně deklarovat existenci zásady nezávislosti a nestrannosti soudů a soudců, ale je nezbytné zakotvit a zajistit tento princip - a to především na nejvyšší právní úrovni - v ústavě, neboť uvedená zásada se tím spíše octne pod náležitou ochranou ústavnosti.⁵² Ztotožňuji se s názorem, že: „Zajištění musí být stanoveno na nejvyšší úrovni státního právního řádu, v ústavě. V žádném případě nestačí ústavní předpis, který zní pouze: „Soudci jsou nezávislí, ostatní stanoví zákon. □ To v podstatě neříká nic jiného, než že ústavě je nadekretována pouze příkazní svoboda soudců.“⁵³ Třetím aspektem je skutečnost, že samotné zajištění institucionální nezávislosti nepostačuje. Je třeba zavedení tzv. systému záruk soudcovské nezávislosti, neboť platí, že „soudcovská nezávislost je občanu hledajícímu právo, zaručena skutečně teprve tehdy, pokud je o ni příslušnými opatřeními postaráno ve všech fázích výkonu soudcovského úřadu, od jmenování soudce, přes vlastní výkon úřadu, až po ukončení soudcovské činnosti“⁵⁴.

Jak již bylo řečeno, princip nezávislosti a nestrannosti soudů a soudců je řazen mezi ústavní hodnoty představující podstatné náležitosti demokratického právního řádu.⁵⁵ Vzhledem k tomu, že se jedná o hodnotu, musí být také náležitě chráněna. V právním řádu ČR je nezávislost chráněna – primárně čl. 18 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a ustanovení § 1 odst. 3 zákona č. 85/1990 Sb., o právu petičním, ve znění pozdějších předpisů, kde je stanoveno, že peticí se nesmí zasahovat do nezávislosti soudu. Následně je ochrana

⁵⁰ WIPLINGER, Eduard. Základy soudcovské nezávislosti. *Právní praxe*, 1995, roč. XLIII., č. 9, s. 586.

⁵¹ Nález Ústavního soudu ze dne 18.06.2002, sp. zn. Pl. ÚS 7/02, bod V. (získáno 22. května 2011 z databáze NALUS), citováno podle SLÁDEČEK, Vladimír. In SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SYLLOVÁ, Jindřiška (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 629 (čl. 81 Ústavy).

⁵² MARKEL, Ernest. Zajištění soudcovské nezávislosti. *Právní praxe*, 1995, roč. XLIII., č. 9, s. 583.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ Tamtéž, s. 578.

⁵⁵ SUCHÁNEK, Radovan, JIRÁSKOVÁ, Věra. Princip nezávislosti soudů a soudců v judikatuře Ústavního soudu. In SUCHÁNEK, Radovan, JIRÁSKOVÁ, Věra a kol. *Ústava České republiky v praxi. 15 let platnosti základního zákona*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 254.

poskytnuta prostřednictvím trestněprávních ustanovení. Trestní zákoník (zákon č. 40/2009 Sb.) poskytuje ochranu ve své zvláštní části - hlava X. dílu I zahrnuje trestné činy proti výkonu pravomoci orgánu veřejné moci a úřední osoby. Jedná se o ustanovení § 323 až 337, ze skutkových podstat zasluhuje pozornost zejména zasahování do nezávislosti soudu (§ 335), pohrdání soudem (§ 336) a maření výkonu úředního rozhodnutí (§ 337).⁵⁶

Lze učinit závěr, že nezávislost a nestrannost, ať je pojímána jakkoliv, má primární význam pro to, aby činnost soudnictví byla objektivní a poskytla jednotlivým občanům spravedlnost v podobě vydání rozhodnutí. Souhlasím s názory, které považují v tomto směru za klíčové, tj. zejména požadavek zakotvení principu nezávislosti do ústavních předpisů a povinnost státu zajišťující a podporující oba instituty jsou zcela zásadní.

⁵⁶ ŠIMÍČEK, Vojtěch. In BAHÝLOVÁ, Lenka a kol. (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. Praha: Linde, 2010, s. 973-975 (čl. 81 Ústavy).

3 Jednotlivé záruky nestrannosti a nezávislosti soudů a soudců

3.1. Pojmové vymezení jednotlivých záruk; konkrétní záruky nestrannosti a nezávislosti - jejich přehled a stručná charakteristika

Institut nezávislosti a nestrannosti nemůže v právním prostředí existovat zcela sám o sobě. Je nezbytná existence určitých prostředků zajišťující jeho stabilitu a umožňující jeho trvání. Nestrannost a nezávislost soudů a soudců je tak zabezpečována různými nástroji (prostředky), které jsou upraveny v ústavní a následně rozpracovány v zákonné rovině a mezi které patří zejména následující: *oddělení soudů od ostatních státních orgánů, jmenování soudců hlavou státu a natrvalo, zásadní nesesaditelnost soudců, neslučitelnost funkcí, vázanost soudců toliko zákonem a institut vyloučení soudce z projednávání věci pro podjatost*.⁵⁷ Uvedený výčet jednotlivých nástrojů není uzavřený – nejedná se o tzv. numerus clausus⁵⁸, neboť nezávislost a nestrannost je podporována i řadou dalších jiných dílčích prvků, o nichž zákon sice výslovně nehovoří, ale které se rovněž vyznačují právní relevancí, jak bude pojednáno dále.

Tyto výše uvedené nástroje jsou v právní terminologii označovány jako tzv. záruky nezávislosti a nestrannosti. Záruky lze pak definovat jako „*souhrn právních prostředků působících ve směru prosazení, zajištění a respektování soudcovské nezávislosti vyjádřených v ústavě a v zákonech, jehož účelem je prioritně působit ve směru zabezpečení soudcovské nezávislosti, a jehož vlastností bude vynutitelnost*“⁵⁹. Z hlediska rozdělení a kategorizace jednotlivých záruk je možné postupovat podle nejrůznějších kritérií. Za zcela přesnou považují klasifikaci Františka Zoulíka, který jednotlivé záruky dělí do čtyř velkých skupin: do první skupiny je zařazena záruka týkající se způsobu ustanovení soudce do funkce; druhá skupina představuje tzv. osobní záruky - zejména nesesaditelnost, nepřeložitelnost, neslučitelnost funkcí, dostatečné hmotné zabezpečení; pod třetí kategorií je zahrnuta odborná a morální integrita - erudovanost, profesní zkušenosti a morální kvality osoby soudce; a poslední kategorie zahrnuje prvky, které jsou typické pro samotné soudní řízení mající ryze procesní ráz – jedná se například o tzv. institut vyloučení soudce pro podjatost, veřejnost či ústnost jednání.⁶⁰

⁵⁷ WINTR, Jan. *Říše principů. Obecné a odvětvové principy současného českého práva*. 1. vydání. Praha: UK Karolinum, 2006, s. 235-236.

⁵⁸ ZOULÍK, František. *Soudy a soudnictví*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 98.

⁵⁹ MACKOVÁ, ALENA. *Nezávislost soudců: disertační práce*. 1. vydání. Praha: Ediční středisko PF UK, 1996, s. 32-33.

⁶⁰ ZOULÍK, František. *Soudy a soudnictví*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 98.

Příkladem jiného systematického členění je kategorizace záruk podle toho, v jakém právním předpise jsou zakotveny – tzv. záruky ústavní a zákonné; či dělení podle účelu – na záruky funkční, organizační a osobní.⁶¹ Lze poznamenat, že členění jednotlivých záruk je možné učinit podle různých kritérií, zcela jednotná a provždy daná klasifikace neexistuje, ba je doslova nemožná, neboť jednotlivé garance se vyznačují širokou různorodostí.⁶²

Na závěr je nezbytné zmínit význam a účel jednotlivých záruk. Považuji za vhodné charakterizovat účel jednotlivých záruk jako celku, přičemž v této souvislosti odkazuji na vymezení Ústavního soudu ČR, který uvádí, že účelem je dosáhnout stavu, aby soudce rozhodující daný konkrétní případ byl osobou, která poskytne subjektivnímu právu jednotlivce náležitou ochranu, učiní objektivní rozhodnutí pouze na základě skutečností, které byly v tom kterém případě prokázány, přičemž zůstane vázána pouze zákonem a svým nejlepším vědomím a svědomím.⁶³

3.1.1. Jmenování osoby do funkce soudce (prezidentem a bez časového omezení)

V současné právní regulaci platí, že osoba ucházející se o výkon soudcovského povolání je do funkce jmenována. Akt jmenování náleží prezidentu republiky (jedná se o pravomoc s kontrasignací), žádný jiný subjekt touto pravomocí nedisponuje. Institut jmenování soudců je upraven v rámci hlavy třetí (moc výkonná), v čl. 63 odst. 1 písm. i) a následně v hlavě čtvrté (moc soudní), v čl. 93 Ústavy ČR, v jehož odstavci 1 se stanoví: „Soudce je jmenován do funkce prezidentem republiky bez časového omezení. Svě funkce se ujímá složením slibu.“⁶⁴ Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, pak otázku jmenování blíže rozpracovává: v hlavě druhé (soudci a přísedící), v § 60 až § 63 vymezuje nejen samotný akt jmenování, ale uvádí výčet zákonných požadavků, které musí osoba ucházející se o soudcovské povolání splnit; obsahuje znění slibu soudce a otázky spojené s jeho odmítnutím, případně jeho složením s výhradou, a zároveň odkazuje na další právní úpravu.⁶⁵

Jmenování je způsob ustanovení do funkce. Není to ovšem způsob jediný, existuje volba soudců zastupitelským sborem či ustanovování zvláštním orgánem, tzv. soudcovskou

⁶¹ MACKOVÁ, ALENA. *Nezávislost soudců: disertační práce*. 1. vydání. Praha: Ediční středisko PF UK, 1996, s. 34.

⁶² Tamtéž.

⁶³ Nález Ústavního soudu ze dne 18.06.2002, sp. zn. Pl. ÚS 7/02, bod V. (získáno 22. května 2011 z databáze NALUS).

⁶⁴ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁵ Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů.

radou, který lze charakterizovat jako tzv. smíšený orgán složený ze soudců a zástupců moci výkonné.⁶⁶ Jmenování prezidentem republiky do funkce je však pro náš stát charakteristické. Lze říci, že mělo v českých zemích tradici v období první republiky, přičemž během totalitního režimu se však soudci stávaly nástrojem politické zvěle - v minulosti panoval systém, že tzv. soudci z povolání byli do své funkce voleni, a to na omezené časové období (10 let). Taková právní úprava byla zcela nevyhovující.⁶⁷ Podle mého přesvědčení je volba soudců naprosto nepřijatelná - ať už jde o volbu přímou či nepřímou, učiněnou specifickým volebním orgánem atd. Spatřuji v tomto mnoho negativních skutečností, zejména v aktu volby samotné. Se současnou úpravou proto souhlasím, byť akt jmenovací bývá považován za zcela formální slavnostní ceremonii⁶⁸ bez větších právních konsekvencí.

Současný způsob ustanovení do funkce soudce není zcela jednorázový, ale je zároveň spjat s určitým postupem či procesem, který samotnému aktu předchází. Tento postup zahrnuje několik dílčích fází či časových úseků, během nichž se posuzuje, zda osoba ucházející se o soudcovské povolání splňuje zákonné předpoklady pro výkon funkce soudce. Teprve poté, co je zjištěno, že osoba takové předpoklady má, následuje samotný akt jmenování, a s tím související složení slibu do rukou prezidenta republiky a následně přidělení osoby (soudce) k určitému soudu ministrem spravedlnosti.⁶⁹ V souvislosti s tímto postupem je třeba uvést jednotlivé předpoklady pro výkon funkce soudce. Ústava ČR stanoví obligatorně tři prvky, a to: bezúhonnost, státní občanství a odborné (právnícké) vysokoškolské vzdělání. Všechny tři požadavky musejí být splněny kumulativně.⁷⁰ Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, následně stanoví v ustanovení § 60 další předpoklady, které označuje jako nezbytné pro řádný výkon funkce a mezi které náleží: plná způsobilost k právním úkonům, zkušenosti a morální vlastnosti, věková hranice, která v současné právní úpravě činí 30 let (původně byla nastavena na věk 25 let), souhlas s ustanovením do funkce soudce, souhlas s přidělením k určitému soudu, složení odborné justiční zkoušky a předpoklad stanovený zvláštním právním předpisem (zákonem č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé

⁶⁶ MACKOVÁ, ALENA. *Nezávislost soudců: disertační práce*. 1. vydání. Praha: Ediční středisko PF UK, 1996, s. 41-42.

⁶⁷ BUREŠOVÁ, Dagmar. Najít cestu ke skutečné nezávislosti soudu. *Socialistická zákonnost*, 1990, roč. 38, č. 3, s. 124.

⁶⁸ MACKOVÁ, ALENA. *Nezávislost soudců: disertační práce*. 1. vydání. Praha: Ediční středisko PF UK, 1996, s. 43.

⁶⁹ KOCOUREK, Jiří. In KOCOUREK, Jiří, ZÁRUBA, Jan (ed). *Zákon o soudech a soudcích; Zákon o státním zastupitelství. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 224, citováno podle nálezu Ústavního soudu ze dne 12.09.2007, sp. zn. Pl. ÚS 87/06, bod 28 (získáno 8. ledna 2012 z databáze NALUS).

⁷⁰ SLÁDEČEK, Vladimír. In SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SYLLOVÁ, Jindřiška (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 765 (čl. 93 Ústavy).

další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích ČSFR, České republiky a Slovenské republiky).⁷¹

Pokud osoba splní výše uvedené požadavky, následuje akt jmenování prezidentem vyžadující kontrasignaci, přičemž soudce je jmenován do funkce bez časového omezení, tj. na dobu neurčitou. Funkční období soudců tedy není žádným způsobem časově limitováno (např. délkou 3 let), což lze označit za jednu z významných záruk. Omezení funkčního období lze učinit pouze zákonem a ze stanovených důvodů (dosažení 70 let, odvolání z funkce). Následuje složení slibu, který soudci skládají do rukou prezidenta republiky – tímto okamžikem se soudce své funkce ujímá, tj. začíná ji vykonávat. Pokud dotyčná osoba odmítne složit slib nebo jej učiní s výhradou, má toto jednání za následek, že se na soudce hledí, jako by nebyl jmenován. Nakonec je soudce přidělen ke konkrétnímu soudu.⁷²

Jmenování do funkce soudce v současné právní regulaci nečinilo žádné větší právní problémy. Jedná se o institut, který takřka nikdy nebylo třeba podrobit přezkumu Ústavního soudu ČR. Lze tedy shrnout, že právní úprava nebyla napadána. I tak za pozornost stojí dva případy. První z nich se týká požadavku odborného vzdělání, který je kladen na osobu ucházející se o funkci soudce. Jedná se o nálezný sp. zn. Pl. ÚS 7/95 ze dne 13. září 1995, v němž stěžovatel uplatňoval nárok na výkon samostatné advokátní praxe. Ústavní soud ČR shledal, že návrhu nelze vyhovět, neboť stěžovatel nemá pro výkon povolání advokáta patřičné vzdělání, tj. vysokoškolské právnické vzdělání. Stěžovatel tvrdil opak a poukázal na skutečnost, že náležitě odborné znalosti a dovednosti získal na Vysoké škole Sboru národní bezpečnosti. Ústavní soud ČR však uvedl, že tato vysoká škola byla rezortní, jejíž studijní plány byly velmi specializované, studentovi neposkytla obecné odborné vzdělání s širší profilací ve všech oborech práva. Ústavní soud ČR tak dospěl k závěru, že absolvent této školy (ačkoliv složil veškeré zkoušky a získal titul JUDr.) nemůže zastávat funkci advokáta, neboť nevyhovuje požadavkům tehdejšího zákona podle ustanovení § 3 odst. 1, písm. b) a § 30 písm. b) ČNR č. 128/1990 Sb., o advokacii. Daný případ lze analogicky vztáhnout i na požadavek vzdělání, který je kladen na funkci soudce, tj. pokud by se výše uvedený stěžovatel

⁷¹ Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích).

⁷² SLÁDEČEK, Vladimír. In SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SYLLOVÁ, Jindřiška (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 764-765 (čl. 93 Ústavy).

domáhal, aby byl jmenován do funkce soudce, závěr by vyzněl stejně jako v popsaném případě, neboť by uchazeč neodpovídal zákonným požadavkům.⁷³

Značně diskutovanou je problematika týkající se justičních čekatelů. V roce 2005 došlo ke zcela neobvyklé situaci, kdy prezident republiky odmítl jmenovat do funkce 32 justičních čekatelů z důvodu, že v dané době nesplnili věk, který je zákonem požadován. Stalo se tak v souvislosti s přijetím novely/zákona č. 192/2003 Sb., kterým byl změněn zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích. Tato novela nabyla účinnosti 1.7.2003, přičemž nově stanovila věkovou hranici (z původních 25 na 30 let), zároveň však obsahovala nezanedbatelnou výjimku v rámci přechodných ustanovení. Tato však nebyla respektována a celá záležitost byla skončena tím způsobem, že někteří z nejmenovaných justičních čekatelů podali ústavní stížnost (ty však byly zpravidla odmítnuty), někteří odešli a začali vykonávat jinou právnickou profesi, jiní počkali, až dosáhnou stanoveného věku.⁷⁴ O nápravu velmi tristní situace se snažil pouze JUDr. Petr Langer, který celou věc předložil k přezkumu správním soudům a následně v rámci kasační stížnosti Nejvyššímu správnímu soudu ČR. Správní soudy řešily dvě zásadní otázky: zda je prezident povinen bez dalšího jmenovat justiční čekatele, pokud tito splní zákonem stanovené požadavky; a dále, zda je jmenování do funkce soudce veřejným subjektivním právem.⁷⁵

Ohledně otázky veřejného subjektivního práva Nejvyšší správní soud ČR rozhodl tak, že se o veřejné subjektivní právo nejedná (na jmenování není nárok). Návrh týkající se aktu jmenování byl vyřešen tím způsobem, že povinností prezidenta republiky není jmenovat soudce vždy a za každých okolností. Pokud ovšem prezident republiky osobu do funkce soudce nejmenuje, musí o této skutečnosti rozhodnout a uvést důvody, které ho k takovému rozhodnutí vedly.⁷⁶ Nejvyšší správní soud ČR dále ve svém rozhodnutí č.j. 4 Ans 9/2007-197 ze dne 21.05.2008 uvádí, že prezident republiky je oprávněn zkoumat pouze ty podmínky pro jmenování do funkce soudce, které stanoví Ústava a zákon, nemůže si sám stanovit nějaké

⁷³ Nález Ústavního soudu ze dne 13.09.1995, sp. zn. Pl. ÚS 7/95, bod I. – III. (získáno 8. ledna 2012 z databáze NALUS), citováno podle ŠIMÍČEK, Vojtěch. In BAHÝLOVÁ, Lenka a kol. (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. Praha: Linde, 2010, s. 1271 (čl. 93 Ústavy).

⁷⁴ SLÁDEČEK, Vladimír. Prezident republiky a soudní moc: ustanovování soudců. In ŠIMÍČEK, Vojtěch (ed). *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. 1. vydání. Brno: MU, Mezinárodní politologický ústav, 2008, s. 112.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ ŠIMÍČEK, Vojtěch. In BAHÝLOVÁ, Lenka a kol. (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. Praha: Linde, 2010, s. 1267 (čl. 93 Ústavy).

další dodatečné požadavky, jdoucí nad rámec těchto právních předpisů.⁷⁷ Lze tedy shrnout, že prezident nedisponuje neomezenou pravomocí, resp. libovůlí, nýbrž je vázán přísnými zákonnými hledisky. Zároveň však nevystupuje jako sluha zákona (*minister legum*), ale je mu ponecháno, aby na základě svého uvážení zhodnotil zákonem požadované vlastnosti dotyčné osoby a v případě, že má za to, že tyto podmínky osoba neplní, není jeho povinností ji do funkce soudce jmenovat. O tomto však musí vydat rozhodnutí, v němž musí řádně uvést veškeré důvody, které jej k tomuto kroku vedly.⁷⁸ V souvislosti s tímto aktem vyvstává otázka, zda prezidentovo jednání nebylo svévolným zásahem do soudcovské nezávislosti. Podle mého názoru se o zásah zcela určitě jednalo, neboť v posuzovaném případě byly veškeré zákonné podmínky pro jmenování do funkce soudce splněny. Své stanovisko opírám o argument, že: „*Jmenování soudců totiž úzce souvisí s principem nezávislosti soudní moci. Není velký rozdíl mezi tím, je-li soudce ze své funkce svévolně odvolán a je-li mu úřad bez udání důvodu odepřen. Obojí může ohrozit nezávislost soudů.*“⁷⁹

Zároveň s tímto případem vyvstává otázka, zda je věk tím stěžejním faktorem, jehož splnění lze bezpodmínečně požadovat po osobě ucházející se o funkci soudce. Je to problematická záležitost, neboť věková hranice má jistě svůj význam. Jde v první řadě o to, aby funkci soudce zastávali zkušení odborníci, kteří mají určitou praxi, což je pochopitelné, zvláště jedná-li se o funkci s vysokou odpovědností. Zároveň však hrozí, že stanovená věková hranice a s tím související její zvyšování bude překážkou pro to, aby se k soudnictví dostali byť mladí, zato ovšem velmi erudovaní odborníci. Souhlasím s názorem Šabaty, který ve své úvaze o dané problematice polemizuje a vyjadřuje: „*Tvrdím, že věk není rozhodující kritérium a že při posuzování hranice věku jde o hazard s kvalitními osobnostmi, které mají jen smůlu, že se narodili jindy, než zákonodárce stanovil.*“⁸⁰ Právní úprava je však tímto způsobem nastavena, nezbyvá než se jí podřídit, stále však zůstává otázkou, zda předpoklad věku má své opodstatnění a plní svůj účel. Je možné se domnívat, že v právní normě zůstává spíše trpěn a jeho postavení je formální, ovšem zákonodárci se jevil takový postup jako vhodný. Zkrátka jde o to, že věková hranice je určena i u jiných funkcí obdobného charakteru (poslanci, senátoři), proto i v případě soudců zůstává tento institut zachován.

⁷⁷ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 21.05.2008, sp. zn. 4 Ans 9/2007, bod VI.2. (získáno 14. října 2011 z <http://www.nssoud.cz/>), citováno podle VYHNÁNEK, Ladislav. In BAHÝLOVÁ, Lenka a kol. (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. Praha: Linde, 2010, s. 771 (čl. 63 Ústavy).

⁷⁸ VYHNÁNEK, Ladislav. In BAHÝLOVÁ, Lenka a kol. (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. Praha: Linde, 2010, s. 772 (čl. 63 Ústavy).

⁷⁹ JANKOVSKÝ, Zdeněk. Ohlédnutí za soudními spory prezidenta České republiky s justičními čekateli. *Právní rozhledy*, 2008, roč. 16, č. 23, s. 869.

⁸⁰ ŠABAT, Karel. Kdo má být soudcem – věk nebo moudrost? *Státní zastupitelství*, 2007, roč. 5, č. 9, s. 28.

K otázce jmenování se také vztahuje úvaha *de lege ferenda* – tj. otázka, zda by nebylo určitým přínosem, aby se do ustanovování soudce zapojila tzv. soudcovská rada, která v některých evropských zemích zaujímá své místo.⁸¹ Zastáncem zřízení tohoto orgánu byl Jaroslav Bičovský, při vzniku České republiky na ni poukazoval ve svých odborných tezích JUDr. Jan Vyklický. Oba ji s nadšením a intenzitou propagovali, vyjadřovaly její kladné stránky a výhody. Ve vztahu k soudním funkcionářům byla instituce zmíněna také Ústavním soudem ČR, v nálezů sp. zn. Pl. ÚS 87/06 ze dne 12.09.2007. O problematice soudcovských rad lze uvažovat *de lege ferenda*.

K zavedení soudcovské rady s výše uvedenou kompetencí zaujímám negativní postoj. Domnívám se, že tento právní institut pouze ve vztahu k ustanovování soudců není třeba, jmenování prezidentem republiky je plně dostačující, zejména přihlédne-li se k historické tradici.

3.1.2. Neslučitelnost funkcí – inkompatibilita

Další významnou zárukou, která přispívá k udržení nezávislosti a nestrannosti soudců, je tzv. inkompatibilita funkce soudce, tj. neslučitelnost s výkonem jiných funkcí, která je obdobně jako předchozí garance zakotvena v Ústavě ČR, a to v čl. 82 odst. 3, který stanoví: „*Funkce soudce není slučitelná s funkcí prezidenta republiky, člena Parlamentu ani s jakoukoli funkcí ve veřejné správě; zákon stanoví, se kterými dalšími činnostmi je výkon soudcovské funkce neslučitelný.*“⁸² Obdobnou dikci ustanovení obsahovaly též dřívější ústavní předpisy – pro srovnání lze uvést § 100 Ústavy z roku 1920, v němž bylo stanoveno: „*Soudcové z povolání nesmějí zastávat jiných funkcí placených stálých neb občasných, pokud zákon nestanoví výjimky.*“ Pozdější Ústava 9. května upravila inkompatibilitu soudců z povolání v § 141 odst. 3, přičemž Ústava z roku 1960, která byla nastavena v duchu socialistického státu, daný institut zcela postrádala.⁸³

Současná právní úprava spočívající na dikci čl. 82 odst. 3 Ústavy ČR ve spojení s čl. 44 a čl. 20 odst. 2 Listiny základních práv a svobod je pak konkretizována v zákoně č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, a to v § 74, § 80 odst. 5 a § 85 daného zákona. Soudci je zde uložen zejména zákaz spočívající ve skutečnosti, aby zastával jakoukoliv jinou placenou

⁸¹ ŠIMÍČEK, Vojtěch. In BAHÝLOVÁ, Lenka a kol. (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. Praha: Linde, 2010, s. 1267 (čl. 93 Ústavy).

⁸² Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁸³ MAREČKOVÁ, Marie. *České právní a ústavní dějiny. Stručný přehled a dokumenty*. 1. vydání. Olomouc:UP, 2006, s. 266-447.

funkci nebo vykonával jinou výdělečnou činnost, přičemž zákon z tohoto pravidla upravuje výjimky. Soudce je dále omezen v možnosti zastupování účastníků a jiných osob v soudním a správním řízení a dále pak v ostatních činnostech, které jsou upraveny zvláštními zákony – příkladem takové právní úpravy je zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.⁸⁴ Na první pohled se zdá, že právní úprava je nastavena jasným vyčerpávajícím způsobem, já mám však za to, že obsahuje určité viditelné i skryté obsahové nedostatky, jak dovozuje právní teorie. V tomto směru za pozornost určitě stojí skutečnost, že soudci obecných soudů mohou být členy politické strany a dokonce i jejími funkcionáři. V tomto pohledu lze podle mého názoru spatřovat určitý problém, byť v praxi budou takové případy méně časté. Teoreticky ovšem taková situace může nastat, neboť členství v politických stranách soudcům žádný právní předpis nezakazuje. Jediným limitem je ustanovení § 80 odst. 2 písm. d) zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, které stanoví, že soudce nesmí podlehnout názorovým vlivům plynoucím z té či oné politické strany. Dovolují si poznamenat, že právní úprava v tomto směru představuje reálnou hrozbu možného zásahu do soudcovské nezávislosti. Považuji za vhodné, aby zákon stanovil výslovný zákaz členství v politických stranách či hnutích, stejně jako je tomu v případě soudců Ústavního soudu ČR.⁸⁵

Obdobným případem vyvolávajícím diskusi je zvolení osoby soudce do Parlamentu ČR. Soudce má v tomto případě pasivní volební právo, které trvá po celou dobu výkonu jeho funkce. V případě, že je soudce zvolen poslancem nebo senátorem Parlamentu ČR, jeho původní soudcovská funkce zaniká, a to přímo *ex constitutione*. Tento názor zastává právní teorie, v praxi je však takový případ řešen rozdílným způsobem, a to aplikací § 95 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, tj. soudci se po nabytí poslaneckého mandátu své původní funkce vzdávají, což vyvolává nesoulad spočívající v souběžném konání obou funkcí (tj. poslance i soudce), neboť vzdáním se soudcovská funkce sice zaniká, ovšem až po uplynutí tříměsíční lhůty, která začíná běžet po měsíci, v němž bylo prezidentu republiky doručeno oznámení o vzdání se této funkce.⁸⁶ Z výše uvedeného tedy plyne závěr, že v určitém časovém období dochází ke kumulaci dvou vzájemně neslučitelných funkcí, což lze hodnotit jako ne zcela pozitivní praxi. Problém ovšem opět spočívá v nedostatku právní

⁸⁴ SLÁDEČEK, Vladimír. In SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SYLLOVÁ, Jindřiška (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 649-651 (čl. 82 Ústavy).

⁸⁵ SLÁDEČEK, Vladimír. In SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SYLLOVÁ, Jindřiška (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 651 (čl. 82 Ústavy).

⁸⁶ ŠIMÍČEK, Vojtěch. In BAHÝLOVÁ, Lenka a kol. (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. Praha: Linde, 2010, s. 996-997 (čl. 82 Ústavy).

úpravy, tj. zákon nestanoví, ani nenaznačuje přesný postup řešení. Nelze tak s určitostí žádným způsobem vyvodit, kdy funkce soudce zaniká, a tudíž tak velmi snadným způsobem může dojít k porušení čl. 82 odst. 3 Ústavy ČR. Spatřuji v tomto směru nedotaženost právní úpravy, která může splývat s nepatrným formálním nedostatkem, v praxi však je schopna přinést nedozírné negativní následky. Pravdou sice zůstává, že doposud větší problémy týkající se inkompatibility nenastaly, s ohledem na zásadu právní jistoty a prevence by však dosavadní právní regulace neměla být ponechána bez povšimnutí.

Některé dílčí aspekty týkající se problematiky neslučitelnosti funkcí soudců řešil Ústavní soud ČR v již zmiňovaném nálezu sp. zn. Pl. ÚS 7/2002 ze dne 18.06.2002, kde se zabýval otázkou postavení předsedů a místopředsedů soudů, kteří kromě primární soudcovské činnosti vykonávají také státní správu soudů. V této souvislosti vzniká otázka, zda lze v této činnosti spatřovat zakázanou neslučitelnost funkcí, a dále, zda by státní správu měli vykonávat soudci, nebo osoby od soudců zcela odlišné.⁸⁷

Zmíněný nálezn Ústavního soudu ČR řešil dřívější znění ustanovení § 74 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, které deklarovalo, že funkce předsedy a místopředsedy soudu není považována za funkci ve veřejné správě. Uvedená díkce ustanovení byla Ústavním soudem ČR derogována, neboť v tomto případě došlo k nepřipustnému zásahu zákonodárce, který touto normou překročil znění čl. 82 odst. 3 Ústavy ČR. Funkce předsedy a místopředsedy je a nadále zůstává činností veřejné správy, je však otázkou, kdo má tuto činnost vykonávat. V dosavadní právní situaci i přes derogaci ustanovení zastávají funkce předsedů a místopředsedů soudci, tudíž lze učinit závěr, že zrušení původního znění § 74 odst. 3 bylo jednoznačně správné, ovšem pouze formální, neboť Ústavní soud ČR se již blíže nezabýval otázkou, kterým osobám by měl být výkon státní správy soudů svěřen.⁸⁸ Lze tak konstatovat, že v daném případě Ústavní soud ČR nepřijal řešení situace – ustanovení § 74 odst. 3 pouze zrušil. Zákon je tak v souladu s ústavní díkcí, v reálném životě ovšem soudci nadále působí jako ti, kteří vykonávají státní správu soudů.⁸⁹ Nastolený právní režim však dle právní teorie nadále vyvolává spory, neboť pokud státní správu vykonávají předsedové soudů (jak plyne z příslušných ustanovení zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích), kteří zároveň působí jako soudci, jednoznačně tak dochází k porušování čl. 82 odst. 3 Ústavy ČR,

⁸⁷ SLÁDEČEK, Vladimír. In SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SYLLOVÁ, Jindřiška (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 650 (čl. 82 Ústavy).

⁸⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 18.06.2002, sp. zn. Pl. ÚS 7/02, bod V. (získáno 22. května 2011 z databáze NALUS).

⁸⁹ ŠIMÍČEK, Vojtěch. In BAHÝLOVÁ, Lenka a kol. (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. Praha: Linde, 2010, s. 995. (čl. 82 Ústavy).

neboť neslučitelnost funkcí tímto není plně respektována. Zároveň s tímto nelze opomenout fakt, že ústavní norma je porušována předpisem nižší právní síly, což je v moderním demokratickém právním státě zcela nežádoucí.⁹⁰ S tímto zcela souhlasím - otázka státní správy soudů tak zůstává nadále otevřena pro práci zákonodárce, resp. alespoň pro úvahy de lege ferenda.

Je nutno podotknout, že takto nastavený model státní správy soudů funguje relativně dobře – výhodou je zde zejména skutečnost, že předsedové soudů jsou nadále soudci, a tudíž jsou schopni zajistit chod soudu mnohem lépe než kterákoli třetí osoba, byť vybavená právními vzděláním. Na druhé straně vyvstává problém neslučitelnosti funkcí, k jehož řešení se podle mého názoru nabízejí dvě možnosti - změnit dikci ústavního předpisu, nebo po dobu výkonu funkce předsedy soudu dotyčnou osobu dočasně zprostit výkonu funkce soudce. Druhá možnost se jeví jako schůdnější a rozhodně by přispěla k posílení právní jistoty.

Otázkou neslučitelnosti se Ústavní soud ČR dále zabýval v nálezu Pl. ÚS 22/09 ze dne 07.09.2010, a to v souvislosti s aplikací ustanovení § 80 odst. 5 písm. b) zákona č. 6/2002 Sb. o soudech a soudcích, které stanoví, že: *„Soudce nesmí působit jako rozhodce nebo zprostředkovatel řešení právního sporu, zastupovat účastníky soudního řízení nebo jako zmocněnec poškozeného nebo zúčastněné osoby v soudním nebo správním řízení, s výjimkou zákonného zastoupení a případů, v nichž půjde o zastupování dalšího účastníka řízení, v němž je účastníkem i sám soudce.“*⁹¹ Daný případ spočíval v následujících okolnostech: nejmenovaný soudce Krajského soudu v Brně přijal zmocnění k nahlížení do soudního spisu, čímž jednal v rozporu s uvedeným zákonným ustanovením. Následně bylo proti soudci zahájeno kárné řízení u Vrchního soudu v Olomouci, na základě kterého bylo soudci uloženo kárné opatření (důtka). Kárně obviněný podal proti rozhodnutí odvolání k Nejvyššímu soudu ČR, který řízení přerušil a věc přeložil Ústavnímu soudu ČR s návrhem na zrušení § 80 odst. 5 písm. b), zejména pro jeho rozpor s čl. 82 odst. 3 Ústavy ČR. Navrhovatel se domníval, že je nepřípustné, aby *„zákon činil rozdíl mezi případy, kdy soudce zastupuje dalšího účastníka řízení, v němž je účastníkem i sám soudce, případně jako zákonný zástupce, a případy, kdy by měl zastupovat účastníky soudního řízení nebo působit jako zmocněnec poškozeného nebo zúčastněné osoby v soudním nebo správním řízení, zejména pokud jde o osoby blízké, a*

⁹⁰ JANOUŠEK, Lubomír. In KLÍMA, Karel a kol. (ed). *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. díl. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 632 (čl. 82 Ústavy).

⁹¹ Zákon č. 6/2002 Sb. o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů.

stanovil pro první skupinu povolenou výjimku pro zastupování soudcem⁹². Navrhovatel dále doplnil, že soudce v zastoupení vystupuje jako soukromý subjekt, nikoliv jako představitel veřejné moci, tudíž obava z možného ohrožení soudcovské nezávislosti a nestrannosti je zcela neopodstatněná.⁹³ Ústavní soud ČR tento návrh zamítl, v předmětném ustanovení neshledal protiústavnost. Naopak – dikce ústavních předpisů umožňuje a dovoluje, aby zákon omezil činnost soudců. Ústavní soud ČR dále podrobil zákonný předpis tzv. přezkumu ústavnosti a zjistil, že zkoumaný zákon sleduje naplnění daného účelu a vyhovuje požadavkům proporcionality.⁹⁴

Závěr Ústavního soudu ČR považují za věcně správný. Dotyčné ustanovení nemá za cíl svévolně omezit činnost soudců, ale jde o normu, z níž plyne ochranná funkce ve vztahu k soudcovské nezávislosti a nestrannosti. Kárně obviněný má povinnost tuto dikci právní normy respektovat, nikoliv ji interpretovat jako příčinu možné újmy, resp. omezení.

Neslučitelnost je významnou ústavní zárukou soudcovské nezávislosti a nestrannosti, která je celkově považována za zcela samozřejmou a dosud dodržována, aniž by docházelo k právně složitým situacím. Jediné, co považují za potřebné, je dosažení větší určitosti právních norem, aby se předcházelo možným interpretačním problémům výše zmíněným.

3.1.3. Neodvolatelnost a nepřeložitelnost z funkce soudce

Jak již bylo uvedeno, soudci jsou do své funkce jmenováni prezidentem republiky. S uvedením do funkce souvisí institut neodvolatelnosti (nesesaditelnosti⁹⁵) a nepřeložitelnosti z funkce, který je tradičně zakotven na ústavněprávní úrovni v čl. 82 odst. 2, jež zní: „*Soudce nelze proti jeho vůli odvolat nebo přeložit k jinému soudu; výjimky vyplývající zejména z kárné odpovědnosti stanoví zákon.*“⁹⁶ Obdobně tak stanovil § 99 odst. 1 Ústavy z roku 1920, § 141 odst. 2 Ústavy 9. května. Odlišným byl však čl. 102 odst. 2 Ústavy z roku 1960, který zakotvil možnost odvolání soudců voliči nebo zastupitelským orgánem.⁹⁷

Institut odvolání z funkce soudce je třeba primárně chápat jako jeden z druhů kárného opatření. Zároveň je zákonodárci dána možnost, aby stanovil i jiné důvody pro odvolání,

⁹² Nález Ústavního soudu ze dne 07.09.2010, sp. zn. Pl. ÚS 22/09, bod 5 (získáno 8. ledna 2012 z databáze NALUS).

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 07.09.2010, sp. zn. Pl. ÚS 22/09, bod 30-35 (získáno 8. ledna 2012 z databáze NALUS).

⁹⁵ JANOUŠEK, Lubomír. In KLÍMA, Karel a kol. (ed). *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. díl. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 627 (čl. 82 Ústavy).

⁹⁶ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁷ MAREČKOVÁ, Marie. *České právní a ústavní dějiny. Stručný přehled a dokumenty*. 1. vydání. Olomouc: UP, 2006, s. 266-447.

ovšem za předpokladu, že nebudou projevem tvůrčové svévole.⁹⁸ Na druhé straně přeložení (§ 71 a násl. zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích) znamená, že soudce, který byl přidělen k určitému soudu, začne za zákonem stanovených podmínek působit u jiného soudu. Přeložení je charakteristické tím, že se samotným aktem musí soudce projevit souhlas nebo sám o přeložení požádat. Na rozdíl od odvolání není přeložení zařazeno mezi kárná opatření.⁹⁹

Vedle odvolání a přeložení existuje v právní úpravě tzv. dočasné přidělení (§ 68 a násl. zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích). Ústava ČR o tomto institutu sice výslovně nehovoří, v praxi má však značný význam zejména v tom smyslu, že posiluje odbornou vybavenost soudce a napomáhá k získávání nových zkušeností. Obdobně jako u přeložení je třeba, aby dotčený soudce s dočasným přidělením souhlasil.¹⁰⁰ Za zcela zvláštní je v teorii i soudní praxi považována situace, kdy jsou soudci dočasně přidělováni k Justiční akademii (dříve byla možnost přidělování i k Ministerstvu spravedlnosti ČR). Před přijetím rozhodnutí Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 39/08 ze dne 06.10.2010 bylo možné, aby soudci působili na Ministerstvu spravedlnosti ČR (zpravidla v poradních orgánech), ovšem v mnohých případech hrozilo, že se zároveň mohou podílet i na moci výkonné, což je nežádoucí. Pokud soudci působí jako pedagogové na Justiční akademii, jedná se o činnost ze zákona přípustnou, ovšem nelze opomenout, že tato instituce spadá pod exekutivní složku. V obou případech tedy hrozí či dokonce nastává střet moci výkonné a soudní. K problematice dočasného přidělování k Ministerstvu spravedlnosti ČR se vyjádřil Ústavní soud ČR ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 7/2002 ze dne 18.06.2002 a následně pak v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 39/08 ze dne 06.10.2010, kterým institut přidělování k Ministerstvu spravedlnosti ČR zrušil.¹⁰¹ Přidělení k Justiční akademii je stále možné. Podle mého názoru se jedná o velmi diskutabilní otázku – na straně jedné lze spatřit výhodu v tom směru, že soudci se naskytne možnost získání nových informací, zkušeností a dovedností, které mohou mít výrazný pozitivní vliv na jeho odborný profil, na straně druhé je zde velká hrozba možného střetu, a to moci výkonné a moci soudní. Zároveň se tu nabízí argument, byť na první pohled prostý, zato však velmi pravdivý, s nímž nelze nesouhlasit: *„Navíc, je nasnadě položit zcela legitimní otázku, zda není nepatřičným a nevhodným luxusem využívat (nikoliv k jednorázovým výukovým aktivitám, nýbrž*

⁹⁸ SLÁDEČEK, Vladimír. In SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SYLLOVÁ, Jindřiška (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 648 (čl. 82 Ústavy).

⁹⁹ Tamtéž, s. 649 (čl. 82 Ústavy).

¹⁰⁰ ŠIMÍČEK, Vojtěch. In BAHÝLOVÁ, Lenka a kol. (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. Praha: Linde, 2010, s. 994. (čl. 82 Ústavy).

¹⁰¹ Tamtéž, s. 994-995 (čl. 82 Ústavy).

*dlouhodobě!) v Justiční akademii soudce, jejichž poslání a těžiště činnosti musí spočívat v jiném než pedagogickém působení.*¹⁰²

Z výše uvedeného lze dovodit závěr, že cílem právní úpravy je zajistit, aby funkce soudce byla kontinuální a trvalá. Výjimky z tohoto pravidla jsou sice stanoveny a v praxi naplňovány, jejich právní úprava je velmi sporadická, což lze hodnotit jako přijatelné řešení. Je třeba si uvědomit, že soudce má být primárně činitelem projednávajícím konkrétní případy, zároveň však jednostranný směr působení se může jevit jako nežádoucí - činnost pedagogická a s tím spojená možnost předávání a získávání nových informací, výměna odborných názorů a stanovisek, publikování odborných statí aj. je podle mého názoru vhodnou možností pro odbornou profilaci soudce a nelze ji kategoricky odmítat.

Zvláštním případem, který doslova otřásl vědomím právnické i laické veřejnosti je tzv. kauza JUDr. Ivy Brožové, předsedkyně Nejvyššího soudu ČR, který byl řešen na úrovni ústavního soudnictví - nález Ústavního soudu ČR sp. zn. II. ÚS 53/06 ze dne 12.09.2006. Tento případ se přímo dotkl institutu odvolání z funkce. Předtím než přistoupím k analýze samotné právní věty a závěru, k němuž dospěl Ústavní soud ČR, dovolím si stručně připomenout skutkové okolnosti dané věci: dne 30.1.2006 byla z funkce předsedkyně Nejvyššího soudu ČR odvolána JUDr. Iva Brožová, k čemuž došlo na základě tehdejšího ustanovení § 106 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., zákona o soudech a soudcích. Proti tomuto aktu byla samotnou předsedkyní podána ústavní stížnost, v níž označila § 106 odst. 1 za protiústavní a navrhovala jeho zrušení. Na podporu svého tvrzení stěžovatelka uvedla, že je nepřijatelné, aby předsedové soudů byli přímo odvolatelní mocí výkonnou, aniž by předtím proběhlo kárné či obdobné řízení. Tímto je zcela zřetelně narušen princip dělby moci ve státě.¹⁰³ Podle jejího návrhu akt odvolání vybočil z mezí předpisů nejvyšší právní síly a zcela postrádal ústavní základ. Ústavní soud ČR návrhu stěžovatelky vyhověl, ustanovení § 106 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb. shledal za protiústavní a zrušil jej.¹⁰⁴

Ústavní soud ČR předně vyslovil právní názor, že *„funkce předsedů a místopředsedů soudů by měla být kromě jiného považována za kariéerní postup soudce, a proto by neměli být odvolatelní jinak než pro zákonem předvídaný důvod a na základě kárného řízení probíhajícího před soudem“*¹⁰⁵. Z výše uvedeného tedy plyne, že odvolání možné je, ale

¹⁰² Tamtéž, s. 995 (čl. 82).

¹⁰³ Nález Ústavního soudu ze dne 12.09.2006, sp. zn. II. ÚS 53/06, bod I. (získáno 25. listopadu 2011 z databáze NALUS).

¹⁰⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 11.07.2006, sp. zn. Pl. ÚS 18/06 (získáno 8. ledna 2012 z databáze NALUS).

¹⁰⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 12.09.2006, sp. zn. II. ÚS 53/06, bod IV. (získáno 25. listopadu 2011 z databáze NALUS). In nález Ústavního soudu ze dne 18.06.2002, sp. zn. Pl. ÚS 7/02.

pouze za podmínek stanovených zákonem – v daném případě musí pro odvolání existovat důvod a je nezbytné kárné řízení, které proběhne před nezávislým a nestranným soudem. Ústavní soud ČR své stanovisko dále odůvodnil argumentem týkající se skutečnosti, že ústavní předpis sice pověřuje prezidenta republiky, aby jmenoval předsedu Nejvyššího soudu ČR podle čl. 62 písm. f) Ústavy ČR, zároveň však neumožňuje jeho následné odvolání. V tomto směru neplatí klasická zásada – „*kdo jmenuje, odvolává*“.¹⁰⁶ Prezident tak zasáhl do nezávislosti soudní moci.

Za stěžejní bod celého odůvodnění považuji vyjádření o tom, že předseda soudu je na prvním místě zejména soudcem, tj. funkcionáři mají být odvoláváni stejným způsobem jako soudci. Tento výklad považuji za zcela logicky správný, neboť argumentace, že soudce, byť zastává funkci předsedy soudu, zůstává i nadále soudcem, tj. osobou, na niž se vztahují veškeré záruky soudcovské nezávislosti, je zcela přiléhavá. Funkce předsedy soudu se tímto nestává nějakou zvláštní specifickou funkcí – neexistují dvě role: soudce na straně jedné a předseda soudu na straně druhé – jde pouze o profesní postup, přičemž stále *pro futuro* zůstává dotyčná osoba primárně soudcem, tj. osobou nezávislou a nestrannou.¹⁰⁷

Nutno podotknout, že obdobný případ byl zaznamenán též u soudu nižší instance. Jde o méně známou záležitost Okresního soudu Praha-západ, jak uvádí ve své stati JUDr. Tomáš Lichovník, tehdejší viceprezident Soudcovské unie ČR. Dne 3.2.2005 byla předsedkyně Okresního soudu Praha-západ odvolána ministrem spravedlnosti z funkce z důvodu porušování povinností vyplývajících z ustanovení § 127 odst. 2 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích. Předsedkyně podala žalobu k Městskému soudu v Praze, který rozhodnutí ministra spravedlnosti zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Podkladem pro zrušení byl závěr, že rozhodnutí je nepřezkoumatelné pro nedostatek důvodů. Z uvedeného pro oba případy plyne, že pro odvolání musí být přesný kvalifikovaný důvod. Dále JUDr. Lichovník souhlasí s názorem Ústavního soudu ČR a uvádí: „*Možnost odvolání předsedy soudu tím, kdo jej do funkce jmenoval, považuji za největší potencionální ohrožení nezávislosti soudce. Je nutno si uvědomit, že i předseda soudu je především soudce, který vykonává rozhodovací činnost.*“¹⁰⁸ A dále prohlašuje: „*Zastávám odvolání předsedy soudu cestou kárné žaloby – tím by byla zajištěna nezávislost předsedy soudu ve stejné míře jako u*

¹⁰⁶ Tamtéž, bod IV.

¹⁰⁷ Tamtéž, bod IV.

¹⁰⁸ LICHOVNÍK, Tomáš. Postavení soudních funkcionářů. *Soudce*, 2006, roč. VIII., č. 6, s. 16.

ostatních soudců.“¹⁰⁹ Závěry Ústavního soudu ČR považují za správné, zejména pak tvrzení týkající se postavení soudce a soudního funkcionáře.

V současné právní úpravě již zmiňované ustanovení není a problematika odvolání je upravena v souladu s rozhodnutím Ústavního soudu ČR. Zároveň si však dovoluji říci, že k případu vůbec nemuselo dojít, pokud by byl výkon státní správy soudů upraven způsobem naznačeným výše – tj. po dobu výkonu předsedy soudu by soudci byli zproštěni své soudcovské funkce. Právní úprava by byla formálně i obsahově přehlednější a nejasnosti ohledně aktu odvolání/jmenování vyjasněny. Nadále tento problém však zůstává nevyřešen.

3.1.4. Problematika tzv. kárné odpovědnosti soudců; kárná řízení

Ústava ČR v rámci záruk soudcovské nezávislosti stanoví, že soudce je ze své funkce neodvolatelný. Jedinou výjimku připouští zákon č. 6/2002 Sb. o soudech a soudcích, a to u tzv. kárného řízení. Kárné řízení lze označit za zcela specifický postup, který více či méně představuje určitý zásah do soudcovské nezávislosti¹¹⁰, neboť jednou z možných sankcí, kterou lze tomu kterému soudci uložit, je odvolání z funkce.¹¹¹ Problematika tzv. kárné odpovědnosti je v současné době upravena v zákoně č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích - v ustanoveních § 86 až 90, kde je zároveň vymezen pojem kárné provinění a kárné opatření. Průběh samotného kárného řízení pak upravuje zákon č. 7/2002 Sb., o řízeních ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů, ve znění pozdějších předpisů.¹¹²

Kárné provinění je legálně definováno v § 87 odst. 1 zákona jako „zaviněné porušení povinností soudce, jakož i zaviněné chování nebo jednání, jímž soudce narušuje důstojnost soudcovské funkce nebo ohrožuje důvěru v nezávislé, nestranné, odborné a spravedlivé rozhodování soudů.“ Jedná se tedy o určitý druh protiprávního úkonu, který za splnění ostatních podmínek dává vznik kárné odpovědnosti. Je nezbytné připomenout, že kárného provinění se může dopustit i funkcionář soudu (předseda soudu, místopředseda soudu, předseda kolegia Nejvyššího soudu nebo Nejvyššího správního soudu), poruší-li povinnosti, které jsou s touto funkcí spojeny a lze-li mu přičíst zavinění.¹¹³

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 17.

¹¹⁰ JIRSA, Jaromír. Soudcovská nezávislost a kárné řízení. *Soudce*, 2011, roč. XIII., č. 8, s. 8.

¹¹¹ Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů.

¹¹² SLÁDEČEK, Vladimír. In SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SYLLOVÁ, Jindřiška (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 648 (čl. 82 Ústavy).

¹¹³ Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů.

Kárná provinění jsou projednávána v rámci kárného řízení, přičemž veškeré procesní záležitosti týkající se jeho průběhu upravuje již zmíněný zákon č. 7/2002 Sb., přičemž přiměřeně se na toto řízení podle § 25 použije zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (trestní řád)¹¹⁴. Kárné řízení probíhá u Nejvyššího správního soudu ČR před tzv. kárným senátem, jehož složení určuje zákon. Složení kárného senátu je zcela specifické tím, že v něm obligatorně zasedají i osoby od soudců odlišné, např. státní zástupci či advokáti.¹¹⁵ Pro kárné řízení jsou dále charakteristické tyto prvky: jedná se o řízení zahajované na návrh, který je v zákonem stanovených případech oprávněn podat ministr spravedlnosti, předseda soudů, prezident republiky a veřejný ochránce práv. Prokázali se, že se dotyčná osoba dopustila kárného provinění, je jí uloženo tzv. kárné opatření. Jedná se o institut sankce, která má několik forem - důtka, snížení platu až o 30% na dobu maximálně 1 roku, odvolání z funkce předsedy senátu a odvolání z funkce soudce.¹¹⁶ Obdobně jsou sankce upraveny též pro soudní funkcionáře.

V souvislosti s problematikou kárné odpovědnosti je nutné zmínit i dřívější právní úpravu. Historické reminiscence pocházejí z roku 1868, kdy byl přijat zákon č. 46/1868 Ř. z., o kárném řízení se soudcovskými úředníky a jejich nedobrovolném přeložení na jiné místo nebo na odpočinek. Tento předpis vynikal svoji komplexností. Kárné řízení probíhalo před kárnými soudy - jednalo se o soudy vrchní zemské a nejvyšší soud. Proti rozhodnutí (vyjma rozhodnutí kárného senátu nejvyššího soudu) bylo možné podat opravný prostředek. Za kárné provinění bylo možno uložit kárný trest - přeložení do jiného místa, dání na odpočinek na neurčitou dobu, propuštění za služby. Vedle kárných trestů byly tzv. pořádkové tresty (napomenutí a důtka), které však ukládal nadřízený.¹¹⁷

Další právní úprava byla následující: zákon č. 67/1950 Sb., o pracovních a platových poměrech soudců z povolání, prokurátorů a soudcovských čekatelů (tzv. soudcovský zákon) byl naopak charakteristický svým stručným obsahem. Kárné provinění bylo legálně vymezeno v § 17 jako skutek, kterého „*se dopustí soudce, který úmyslně nebo z nedbalosti poruší své*

¹¹⁴ K tomu blíže srov. Nález Ústavního soudu ze dne 28.07.2009, sp. zn. Pl. ÚS 9/09, bod VI. (získáno 18. prosince 2011 z databáze NALUS).

¹¹⁵ Zákon č. 7/2002 Sb., o řízeních ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁶ JANOUŠEK, Lubomír. In KLÍMA, Karel a kol. (ed). *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. díl. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 630-632 (čl. 82 Ústavy).

¹¹⁷ MAZANEC, Michal, PIPKOVÁ, Hana. Soudcovská imunita a kárná odpovědnost soudců. *Právní rozhledy*, 1999, roč. 7, č. 5, s. 278-280.

*povinnosti*¹¹⁸, přičemž v odstavci druhém daného ustanovení bylo upraveno ještě tzv. zvláštní kárné provinění, kterého se dopustil soudce tehdy, pokud přístup k soudcovské funkci získal podvodným jednáním – takovým jednáním bylo myšleno zatajení překážky nebo klamně předstírání splnění zákonných podmínek nezbytných pro výkon funkce. Formy kárných trestů byly tři: pokárání, peněžitý trest a propuštění. Kárné řízení probíhalo před pětičlenným kárným senátem u nejvyššího soudu. Návrh na zahájení kárného řízení podával generální prokurátor. Na řízení se přiměřeně vztahoval trestní řád.¹¹⁹ V roce 1957 byl přijat zákon č. 37/1957 Sb., o kárné odpovědnosti soudců lidových a krajských soudů, který v § 2 odst. 1 rozlišoval tři druhy kárných provinění, a to: jednání spočívající v porušení pracovní kázně, dále se jednalo o kárné provinění, kterého se mohl soudce dopustit tím, pokud způsobil úmyslně nebo hrubou nedbalostí tzv. vážné závady v soudcovské práci, a jako poslední bylo pod kárné provinění subsumováno chování nedůstojné soudce. Kárné tresty byly rovněž trojího druhu - jednalo se o napomenutí, důtku a přísnou důtku. Kárné senáty byly tříčlenné, v postavení kárného žalobce vystupoval předseda krajského nebo lidového soudu (nikoliv generální prokurátor), případně i ministr spravedlnosti, přičemž zcela nově bylo podání návrhu vázáno lhůtou (§ 7). Pro řízení byla charakteristická skutečnost, že probíhalo na dvou instancích a proti rozhodnutí bylo možné podat odvolání, k jehož podání byl oprávněn nejen kárně obviněný, ale i kárný žalobce. Odvolací instancí byl kárný senát Nejvyššího soudu.¹²⁰

Další právní úpravou byl zákon č. 142/1961 Sb., o kárné odpovědnosti soudců z povolání, který oproti předchozím právním úpravám neobsahoval žádné větší změny. Kárná provinění byla pouze zredukována na dvě (§ 2) – první skutková podstata kárného provinění spočívala ve vážných závadách v soudcovské práci, druhá byla naplněna tehdy, pokud se soudce dopustil chování, které je nedůstojné a narušuje vážnost jeho soudcovské funkce. Nově mohl v pozici kárného žalobce vystupovat předseda okresního soudu. Dvojinančnost řízení byla zachována, za kárné provinění bylo možné uložit důtku, veřejnou důtku a snížení funkčního platu až o 10% na dobu nejvýše tří měsíců (§12).¹²¹ Za poslední zmínku stojí zákon č. 412/1991 Sb., o kárné odpovědnosti soudců, který rozlišoval jednání mající charakter přestupku, kárná provinění a závažná kárná provinění. Podle charakteru těchto tří

¹¹⁸ Zákon č. 67/1950 Sb., o pracovních a platových poměrech soudců z povolání, prokurátorů a soudcovských čekatelů.

¹¹⁹ Zákon č. 67/1950 Sb., o pracovních a platových poměrech soudců z povolání, prokurátorů a soudcovských čekatelů. In MAZANEC, Michal, PIPKOVÁ, Hana. Soudcovská imunita a kárná odpovědnost soudců. *Právní rozhledy*, 1999, roč. 7, č. 5, s. 278-280.

¹²⁰ Zákon č. 37/1957 Sb., o kárné odpovědnosti soudců lidových a krajských soudů. In tamtéž.

¹²¹ Zákon č. 142/1961 Sb., o kárné odpovědnosti soudců z povolání. In tamtéž.

protiprávních jednání byla odstupňována škála kárných opatření. Nejpřísněji byla postihována závažná kárná provinění, za která bylo možné uložit: odvolání z funkce předsedy senátu, snížení doby pro platový postup, přeložení soudce k jinému soudu a odvolání z funkce soudce (§ 3 odst. 3). V pozici kárných žalobců byli oprávněni vystupovat předsedové soudů všech instancí a ministr spravedlnosti, řízení bylo možné zahájit na návrh i bez návrhu. Kárné řízení bylo vedeno před pětičlennými senáty u kteréhokoli soudu s výjimkou soudů okresních.¹²²

Celý vývoj právní úpravy kárného řízení svědčí o tom, že za určité protiprávní úkony byly ukládány sankce, které nebyly vždy jednotné, ale vzájemně se lišily co do přísnosti, délky trvání, dotčení samotné osoby soudce. Povaha sankcí zůstala doposud velmi obdobná, oproti dřívější úpravě se však současné kárné řízení vyznačuje novými prvky v procesních institutech, které v minulosti byly pevně zakotveny a jevily se jako příznačné – jde zejména o změny týkající se tzv. dvoustupňovosti kárného řízení a struktury složení kárného senátu.

Na základě novely provedené zákonem č. 314/2008 Sb.¹²³, která dala vznik novým rysům kárného řízení, byly zavedeny následující prvky: původní dvouinstanční řízení, v němž v prvním stupni vystupovaly kárné senáty vrchních soudů a v odvolacím řízení pak kárný senát Nejvyššího soudu ČR, bylo změněno na jednoinstanční řízení probíhající před kárným senátem Nejvyššího správního soudu ČR. Další novota se týká struktury kárného senátu - kárný senát byl původně složen pouze z osob vykonávajících soudcovské povolání, naopak dnes je složení kárného senátu zcela diferencované zastoupením představitelů různých právnických profesí. Se zrušením dvouinstančnosti řízení souvisí skutečnost spočívající v nemožnosti podat proti rozhodnutí kárného senátu opravný prostředek (odvolání), jako tomu bylo dříve.¹²⁴ Tyto výrazné změny byly již řešeny Ústavním soudem ČR - nález sp. zn. Pl. ÚS 33/09 ze dne 29.09.2010 se týkal otázky, zda nově zavedená jednoinstančnost kárného řízení a s tím související nemožnost podat odvolání není protiústavní. Stěžovatel vystupující jako kárně obviněný navrhl zrušení ustanovení § 21 zákona č. 7/2002 Sb., o řízeních ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů, ve znění pozdějších předpisů, pro jeho neústavnost z důvodu, že toto ustanovení porušuje jeho základní právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

¹²² Zákon č. 412/1991 Sb., o kárné odpovědnosti soudců. In tamtéž.

¹²³ Daná novela nabyla účinnosti dne 1.10.2008 a významně se dotkla právní úpravy zákonů č. 6/2002 a č. 7/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁴ JANOŮŠEK, Lubomír. In KLÍMA, Karel a kol. (ed). *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. díl. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 630- 631 (čl. 82 Ústavy).

Ústavní soud ČR naopak shledal, že § 21 zákona č. 7/2002 Sb., není protiústavní, svůj závěr pak odůvodnil následujícími argumenty: a) z ústavního pořádku ČR nelze dovodit existenci obecného práva na odvolání – tudíž toto právo neexistuje, b) dále konstatoval, že ačkoli je institut odvolání typickým prvkem občanského a trestního soudního řízení, pro kárné řízení toto neplatí – kárné řízení je zvláštní postup, který probíhá před senátem Nejvyššího správního soudu ČR (kromě toho není možné kárné řízení chápat ve smyslu řízení o trestním obvinění, v tomto případě jde pouze o řízení disciplinární), a dále uvedl, že se jedná o nový prvek modelu kárného řízení, jehož hlavním přínosem má být zrychlení jeho průběhu a posílení důvěry laické i odborné veřejnosti.¹²⁵ Jednoinstančnost kárného řízení tak byla Ústavním soudem ČR prohlášena za souladnou s ústavním pořádkem.

Podle mého názoru je institut jednoinstančnosti řízení velmi nedostatečný. Ačkoliv právo na odvolání není ústavně zaručeno, obecně by měla existovat možnost domáhat se nápravy formou určitých opravných prostředků. Přezkoumatelnost rozhodnutí vyšší instancí by měla být vždy základním procesním principem. Argument opírající se o skutečnost, že kárné řízení je specifický druh řízení, není jasným a určujícím ukazatelem. Zároveň si dovoluji zcela nesouhlasit s vyjádřením, v němž Ústavní soud ČR tvrdí, že odstranění opravných prostředků umožní, aby kárné řízení probíhalo rychleji a hospodárněji. Toto odůvodnění označuji jako absolutně scestné, neboť snaha zajistit rychlé řízení bez průtahů je zde bezdůvodně upřednostňována, zatímco procesní právo v možnosti podání opravného prostředku proti rozhodnutí je neadekvátně kráceno a zpochybňováno. V rámci tzv. odlišných stanovisek rozhodnutí byl tento procesní prvek kárného řízení rovněž velmi kritizován. Bylo uvedeno, že právo na odvolání je tzv. procesní standard, který je charakteristický pro různá právní odvětví, tudíž by nemělo být zpochybněno ani v rámci kárných řízení - naopak kárně obviněný by měl disponovat procesními prostředky jako každý účastník běžného soudního řízení.¹²⁶ S tím pak souvisí názor, že ustanovení § 21 by mělo být zrušeno, neboť jednoznačně zasahuje do práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a porušuje princip rovnosti podle čl. 1 Ústavy ČR – argumentem pro toto porušení je skutečnost, že soudci jsou vůči státu ve služebním či obdobném poměru, přičemž *„důsledkem kárného řízení může být i odvolání z funkce soudce (...), a to bez možnosti opravného prostředku proti takovému rozhodnutí. Jiným osobám, jež jsou ke státu ve služebním či obdobném poměru, je přitom při zániku výkonu povolání garantováno právo dvojího soudního přezkumu, mají tedy právo na*

¹²⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 29.09.2010, sp. zn. Pl. ÚS 33/09, bod 67-70 (získáno 18. prosince 2011 z databáze NALUS).

¹²⁶ Odlišné stanovisko soudkyně Michaely Židlické.

širší soudní přezkum než soudci. Dochází tak k vytváření neodůvodněných rozdílů mezi těmito skupinami osob.¹²⁷ Uvedené názory svědčí ve prospěch dvouinstančnosti řízení, která měla být zachována.

Z hlediska kárných opatření, která je možno uložit na základě zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, stojí za pozornost kárné opatření odvolání z funkce soudce, které se jeví jako nejzávažnější postih, neboť se jedná o velmi přísnou sankci, která zásadním způsobem zasahuje do institutu neodvolatelnosti soudce. Problematikou tohoto kárného opatření se Ústavní soud ČR zabýval v nálezu sp. zn. III. ÚS 1076/07 ze dne 21.01.2008. V tomto judikátu byla uvedena premisa: „Soudce nelze proti jeho vůli z funkce odvolat, Ústava České republiky však připouští výjimku vyplývající zejména z kárné odpovědnosti, stanovenou zákonem (čl. 82 odst. 2 Ústavy České republiky). Odvolání z funkce soudce jakožto kárné opatření je tedy opatřením výjimečným, a proto musí být podmínky pro jeho uplatnění vykládány restriktivně. Zásada neodvolatelnosti soudce je totiž jednou z brzd a protivah, jíž je garantováno oddělení moci soudní od moci zákonodárné a především výkonné.“¹²⁸ V daném případě bylo toto kárné opatření uloženo pro skutek, jehož protiprávnost byla spatřována ve skutečnosti, kdy kárně obviněný soudce udržoval nelegální kontakt s osobou umístěnou ve věznici, a to prostřednictvím telekomunikačního zařízení, kterou tato osoba neoprávněně držela a používala. Povinností soudce bylo tuto skutečnost neprodleně ohlásit příslušným orgánům (Vězeňské službě ČR či Policii ČR). Soudce tak neučinil, čímž se dopustil kárného provinění. Odvolání z funkce soudce bylo v tomto případě dle názoru Ústavního soudu ČR dostatečným a spravedlivým potrestáním. Stejně tak v tomto rozhodnutí Ústavní soud ČR shledal, že odvolání z funkce je možné uložit i za několikaměsíční průtahy v řízení, které měly za následek pozdní vyhotovení písemných znění rozsudků.¹²⁹

Z uvedeného plyne závěr, že kárná opatření mohou být rozličné povahy, ovšem odvolání z funkce má charakter sankce zvláštního druhu, kterou lze uložit jen v určitém případě, přičemž v potaz je třeba vzít charakter a závažnost provinění, jak plyne z rozhodovací praxe Ústavního soudu ČR. Z hlediska provedené novely lze na základě zjištěných poznatků učinit závěr, že její přínos nebyl žádný. Za pozitivní spatřuji změnu ve složení kárného senátu, jednoinstanční řízení však s odkazy na uvedená odlišná stanoviska shledávám jako nedostačující prvek.

¹²⁷ Odlišné stanovisko soudkyně Dagmar Lastovecké.

¹²⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 21.01.2008, sp. zn. III. ÚS 1076/07, bod 23 (získáno 19. prosince 2011 z databáze NALUS).

¹²⁹ Tamtéž, bod 35.

3.1.5. Hmotné zabezpečení soudců a související otázka tzv. odnětí / snížení / pozastavení růstu platů

Institut hmotného zabezpečení je dalším důležitým a neopomenutelným prvkem, který významně přispívá k zajištění nezávislosti soudců. Problematika finančního ohodnocení a sociálních jistot soudců není výslovně zakotvena v Ústavě ČR, čímž se výrazně liší od ostatních záruk. Hmotné zabezpečení je zakotveno v ustanovení § 75 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, přičemž v jeho druhém odstavci je odkázáno na zvláštní zákon č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců, upravující platové poměry soudců.¹³⁰ Podle mého názoru se jedná o stručnou a doslova strohou právní úpravu. Byť lze hmotné zabezpečení považovat spíše za dílčí, nikoliv hlavní záruku soudcovské nezávislosti, jeho význam nelze podcenit. Zákon č. 6/2002 Sb., který je stěžejní právní úpravou v oblasti postavení a činnosti soudců, by měl obsahovat podrobnější vymezení. Jediné ustanovení, které je navíc odkazující právní normou, je velmi nedostačující.¹³¹

Dříve než přistoupím k problematice ústavních náleží, je třeba uvést, co je rozuměno pojmem „hmotné zabezpečení.“ Jedná se o obecný termín s širokým významem, pod nějž lze subsumovat dílčí prvky. Podle právní teorie sem spadá samotný plat, který soudce dostává za výkon soudcovské funkce, dále sem náleží zabezpečení na úrovni nemocenské a zdravotní péče, a jako poslední sem lze podřadit finanční zabezpečení, které soudce získá, jakmile skončí výkon jeho funkce.¹³² Z uvedeného je patrné, že hmotné zabezpečení jako celek se skládá z jednotlivých dílčích komponent, s nimiž by nemělo být svévolně nakládáno v tom smyslu, že některé z nich budou opomíjeny, neúměrně snižovány či odnímány. Tento institut by měl být celistvý a zůstat co nejméně dotčen zásahy z vnější, zejména ze strany moci zákonodárné. O tom svědčí již zmíněná problematika tzv. „platových náleží“¹³³ plynoucí z hojné rozhodovací praxe Ústavního soudu ČR zahrnující konkrétní případy, v nichž se projevuje otázka vztahu hmotného zabezpečení soudců na straně jedné a jejich nezávislosti na straně druhé. I přes různorodost závěrů Ústavního soudu ČR, které plynou z jeho rozhodnutí a které budou popsány dále, lze vyzdvihnout významné tvrzení, že „*platové poměry soudců*

¹³⁰ SLÁDEČEK, Vladimír. In SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SYLLOVÁ, Jindřiška (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 642 (čl. 82 Ústavy).

¹³¹ Obdobné stanovisko zastává JANOUŠEK, Lubomír. In KLÍMA, Karel a kol. (ed). *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. díl. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 624-625 (čl. 82 Ústavy).

¹³² Tamtéž, s. 624.

¹³³ SLÁDEČEK, Vladimír. In SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SYLLOVÁ, Jindřiška (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 642 (čl. 82 Ústavy).

*mají být stabilní nesnižovatelnou veličinou, nikoliv pohyblivým faktorem, s nímž kalkuluje to či ono vládní uskupení, např. proto, že se mu zdají platy soudců příliš vysoké ve srovnání s platy státních zaměstnanců nebo ve srovnání s jinou profesní skupinou*¹³⁴.

Jak již bylo uvedeno, hmotným zabezpečením se Ústavní soud ČR velmi značně zabýval, přičemž první rozhodnutí pocházející z konce devadesátých let minulého století řešilo problém odejmutí tzv. dalšího platu za druhé pololetí roku 1998, které mělo být realizováno zákonem č. 268/1998 Sb., o odejmutí dalšího platu za druhé pololetí roku 1998 představitelům státní moci a některých státních orgánů, soudcům, státním zástupcům a členům prezidia Komise pro cenné papíry (nabyl účinnosti ke dni 19.11.1998). Ústavní soud ČR tento postup shledal jako protiústavní a příslušnou část zákona týkající se soudců zrušil. V odůvodnění pak deklaroval, že soudcovská nezávislost je jednou z mimořádně významných demokratických hodnot, kterou je třeba respektovat jak ze strany zákonodárné moci, tak výkonné. Tento princip je složen z jednotlivých komponent, jež ve svém celku umožňuje, aby soudy mohly poskytnout právní ochranu jednotlivým subjektům. Uvedený zákon č. 268/1998 Sb. podle jeho názoru princip soudcovské nezávislosti doslova poškozují a představuje výrazný zásah do této hodnoty¹³⁵. Na podporu argumentů Ústavní soud ČR použil odkaz na americkou ústavu a opětovně zdůraznil zásadu dělby moci.

Další náleží Ústavního soudu ČR byl obsahově obdobný – přijatý zákon č. 287/1997 Sb. novelizoval zákon č. 236/1995 Sb. a v důsledku tohoto legislativního postupu byl soudcům odepřen další plat za druhé pololetí roku 1997. Novelizace zákona č. 236/1995 Sb. spočívala v zavedení § 4a, v němž bylo stanoveno, že představiteli státní moci a soudci další plat za druhé pololetí roku 1997 nenáleží. Ústavní soud ČR uvedený zákon nezrušil a naopak dospěl k názoru, že zásah v podobě odnětí dalšího platu byl stanoven zákonem, byl legitimní a v demokratické společnosti nezbytný. Nezbytnost zásahu byla spatřována vzhledem k tehdejší obtížné hospodářské a sociální situaci ČR. Ústavní soud ČR zde vyslovil tvrzení, že soudci se nenachází v nějakém tzv. „právním a ekonomickém vakuu“ a jejich hmotné zabezpečení není nadáno atributem absolutní pevné stálosti a nezměnitelnosti, a to zvláště tehdy, pokud je odnímáním dalších platů dotčena celá veřejná sféra. Pokud by finanční zabezpečení soudců vykazovalo prvky nedotknutelnosti, jednalo by se o nepřiměřené zvýhodnění. Mimo jiné zde byla, byť marginálně, konstatována značná opožděnost uplatnění

¹³⁴ ŠIMÍČEK, Vojtěch. In BAHÝLOVÁ, Lenka a kol. (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. Praha: Linde, 2010, s. 987 (čl. 82 Ústavy).

¹³⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 15.09.1999, sp. zn. Pl. ÚS 13/99 (získáno 19. prosince z databáze NALUS).

nároku, s čímž se Ústavní soud ČR nemohl ztotožnit. Pokud by v daném případě vyhověl, nerespektoval by efektivní ochranu ústavnosti.¹³⁶

Z téhož roku pochází další nález, v němž byl uplatňován návrh na zrušení zákona č. 308/1999 Sb., o odejmutí dalšího platu za druhé pololetí roku 1999 a za druhé pololetí roku 2000 představitelům státní moci a některých státních orgánů, soudcům, státní zástupcům a členům prezidia Komise pro cenné papíry. Tento návrh byl zamítnut. Ústavní soud ČR zde přednostně vyjádřil, že nevyplacení tzv. dalšího platu nemůže výrazným způsobem postihnout institut nezávislosti soudců, neboť tu působí i jiné prvky (jmenování, neodvolatelnost), které nezávislost garantují. Dále uvedl, že uvedeným právním předpisem nejsou dotčeni pouze soudci, ale i jiné subjekty (obdobně jako v předchozím případě) – v zájmu zachování principu rovnosti není důvod, aby soudci byli jakýmkoli způsobem zvýhodněni, přičemž se ztotožnil se svým dřívějším závěrem, kdy deklaroval, že soudci nejsou odtrženi od hospodářské a sociální reality.¹³⁷ Zde bych podotkla na názor Ústavního soudu ČR, v němž vyjádřil, že tzv. další plat představuje pouze nepatrný zlomek hmotného zabezpečení – jeho odnětí nebude mít negativní vliv na soudcovskou nezávislost. S tímto příliš nesouhlasím, neboť chybí bližší zdůvodnění ze strany Ústavního soudu ČR.

Dalším významným rozhodnutím je nález, jímž Ústavní soud ČR obsahově posunul svoji dosavadní judikaturu zabývající se touto problematikou. Klíčovým je tvrzení týkající se principu rovnosti, jež zní následovně - „*stejně nesmí být upravováno libovolně nestejně, avšak zároveň nestejně nesmí být upravováno libovolně stejně*“. Z hlediska skutkových okolností se jednalo o obdobný případ jako v nálezu Pl. ÚS 13/99 - byl zde napadán zákon č. 416/2001 Sb., o odejmutí dalšího platu za druhé pololetí roku 2001 a stanovení výše dalších platů za první a druhé pololetí roku 2002 představitelům státní moci a některých státních orgánů, soudcům, státním zástupcům, členům prezidia Komise pro cenné papíry, zástupci Veřejného ochránce práv a členům bankovní rady České národní banky. Tento zákon byl shledán jako protiústavní - představoval výrazný zásah do soudcovské nezávislosti zaručený v čl. 82 odst. 1 Ústavy. Ústavní soud ČR nejprve zobecnil závěry svých dosavadních rozhodnutí, protiústavnost zákona odůvodnil přijatými zákony č. 420/2002 Sb. a 425/2002 Sb., které radikálním způsobem novelizovaly zákon č. 236/1995 Sb. a zkracovaly nároky soudců. Uvedený princip rovnosti ve svém konkrétním projevu znamená, že hmotné zabezpečení

¹³⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 03.07.2000, sp. zn. Pl. ÚS 18/99 (získáno 19. prosince z databáze NALUS).

¹³⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 03.07.2000, sp. zn. Pl. ÚS 16/2000, bod III. (získáno 19. prosince z databáze NALUS).

soudců může být dotčeno jen ve výjimečných případech. Soudce samotné však nelze snahou zákonodárce hodnotit stejným měřítkem jako ostatní subjekty a jejich hmotné zabezpečení udržovat na stejné úrovni.¹³⁸

Další náleží řešil snížení tzv. dalších platů soudců v roce 2003. Ústavní soud ČR se v tomto případě musel vypořádat s otázkou odnětí poloviny tzv. dalších platů soudců za první a druhé pololetí roku 2003 v souvislosti se zákonem č. 425/2002 Sb. (tento předpis nabyt účinnosti 1.10.2002). Ústavní soud ČR příslušnou část zákona zrušil pro jeho rozpor s principem soudcovské nezávislosti. Daný zákon nenaplňoval požadavek proporcionality, k čemuž dospěl Ústavní soud ČR na základě analýzy účelu a potřeby zákona. Zejména k potřebnosti shledal, že zákon byl sice přijat k řešení nepříznivé ekonomické situace, která zde vznikla přírodní katastrofou (povodně 2002), což lze pokládat za pochopitelné, na druhou stranu však zákonodárce měl volit schůdnější a vhodnější řešení, které se nabízelo v podobě přijetí jiných opatření – např. v podobě novelizace daňových předpisů. Ústavní soud ČR tímto vyjádřil, že „svým postupem zákonodárce tudíž nedostal ani dalšímu z komponentů principu proporcionality, zásadě potřeby, když za existence plurality možných normativních prostředků ve vztahu k zamýšlenému účelu nerespektoval jejich subsidiaritu z hlediska omezení ústavou chráněné hodnoty - základního práva plynoucího z ústavního principu rovnosti a ústavní ochrany nezávislosti soudců“.¹³⁹ Princip nezávislosti a nestrannosti soudců a jeho význam pak akcentoval obsáhlým odkazem na své dřívější rozhodnutí sp. zn. Pl. ÚS 7/02 ze 18.06.2002 a pro posouzení ústavnosti platových restrikcí vyvodil 3 obecné teze, které jsou uvedeny v právní větě rozhodnutí.

Další náleží se týkal snížení tzv. dalšího platu za první pololetí 2004 zákonem č. 427/2003 Sb., který nabyt účinnosti 12.12.2003. Tento náleží byl obsahově velmi podobný okolnostem, které byly uvedeny v náleží sp. zn. Pl. ÚS 11/02 ze dne 11.06.2003, na jehož závěry Ústavní soud odkázal a při nichž i v tomto případě setrval.¹⁴⁰ Obdobně pak vyzněl judikát sp. zn. Pl. ÚS 9/05 ze dne 14.07.2005, který zrušil příslušnou část zákona č. 590/2004 Sb., o odejmutí dalšího platu za druhé pololetí roku 2004 představitelům státní moci a některých státních orgánů, soudcům, státním zástupcům a poslancům Evropského parlamentu,

¹³⁸ Náleží Ústavního soudu ze dne 11.06.2003, sp. zn. Pl. ÚS 11/02, bod 3-4 (V.), (získáno 19. prosince 2011 z databáze NALUS).

¹³⁹ Náleží Ústavního soudu ze dne 14.07.2005, sp. zn. Pl. ÚS 34/04, bod V. (získáno 19. prosince z databáze NALUS).

¹⁴⁰ Náleží Ústavního soudu ze dne 14.07.2005, sp. zn. Pl. ÚS 43/04, bod VIII. (získáno 19. prosince 2011 z databáze NALUS).

zvoleným na území České republiky. V odůvodnění se opětovně vrátil odkazem k již judikovanému rozhodnutí sp. zn. Pl. ÚS 11/02.¹⁴¹

Další nález se již týká tzv. zmrazení (pozastavení růstu) platů soudců, k němuž došlo na základě zákonů č. 425/2002 Sb. a č. 427/2003 Sb. Ústavní soud ČR zde akcentoval, že platy soudců nemohou být pohyblivou veličinou, zároveň však nelze ze žádného právního předpisu a judikatury dovozovat nárok soudců na každoroční růst jejich platů. V daném případě sice došlo k pozastavení růstu platů, ovšem pouze na velmi krátkou dobu, nebyl to trvalý krok, tudíž nebyly naplněny Ústavním soudem ČR vymezené podmínky definice platové restrikce.¹⁴²

Jedním z posledních rozhodnutí je nález týkající se snížení platů soudců o 4% pro rok 2010. Na základě zákona č. 418/2009 Sb. bylo do předpisu č. 236/1995 Sb. zavedeno ustanovení § 3 odst. 4, jež zní: „*Od 1. ledna do 31. prosince 2010 činí plat poslance, představitele, soudce a poslance Evropského parlamentu 96 % platu podle tohoto zákona a podle čl. XLVIII zákona č. 261/2007 Sb.*“ Část ustanovení týkající se soudců Ústavní soud ČR zrušil - v odůvodnění uvedl, že platová omezení jsou prováděna s určitou samozřejmostí, aniž by byla vzata v úvahu skutečná mimořádnost a výjimečnost situace, kdy je snížení platů soudců přípustné. Přístup zákonodárce, který lze označit za cílený krok k postupné degradaci platů soudců, je nejen protiústavní, ale zároveň ohrožuje samotné postavení soudcovského povolání, důstojnost a společenskou prestiž této funkce.¹⁴³ Druhým judikátem Ústavní soud zrušil ustanovení § 3b odst. 1 zákona č. 236/1995 Sb. - znovu zde bylo zdůrazněno, že platové restrikce se staly doslova neblahým trendem a nejvíce postihují právě soudce, aniž by tento akt byl odůvodněn výjimečností, např. úsporou veřejných financí. Tento postup nelze v podmínkách demokratického právního státu respektovat, neboť představuje hrozbu pro soudcovskou nezávislost.¹⁴⁴

Jak plyne z bohaté rozhodovací praxe Ústavního soudu ČR, otázka platů je stále živou záležitostí. Ohledně hmotného zabezpečení nepanuje shoda, což dokazují právě jednotlivé zásahy, které lze výjimečně akceptovat, nikoliv však jako samozřejmý úkon. Souhlasím se

¹⁴¹ Nález Ústavního soudu ze dne 14.07.2005, sp. zn. Pl. ÚS 9/05, bod V. (získáno 19. prosince 2011 z databáze NALUS).

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² Nález Ústavního soudu ze dne 16.01.2007, sp. zn. Pl. ÚS 55/05, bod 55-58 (získáno 8. ledna 2012 z databáze NALUS). Obdobně se Ústavní soud vyjádřil v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 13/08 ze dne 02.03.2010.

¹⁴³ Nález Ústavního soudu ze dne 07.09.2010, sp. zn. Pl. ÚS 12/10, bod 30 (získáno 19. prosince z databáze NALUS).

¹⁴⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 02.08.2011, sp. zn. Pl. ÚS 16/11, bod VII. (získáno 19. prosince 2011 z databáze NALUS).

stanoviskem Ústavního soudu ČR, v němž podotýká, že soudci jsou součástí společenské struktury a jejich platy nejsou nedotknutelné, zároveň by se však měly vyznačovat prvky stability a relativně stálou úrovní. Pokud zásahy jsou a budou nevyhnutelným krokem, je třeba, aby soudcovský stav zasáhly co nejméně.

S výše uvedeným také souvisí význam záruky hmotného zabezpečení. Přestože tato garance není zakotvena na ústavněprávní úrovni, má opodstatnění, její funkce by však měla být spíše podpůrná. Je třeba, aby platové ohodnocení odpovídalo významu a náročnosti práce soudce, zároveň je však nepřipustné, aby se jednalo o primární kritérium k zajištění soudcovské nezávislosti. Pro samotného soudce by soudcovská činnost měla být posláním a možnost zastávat tuto funkci ctí.

3.1.6. Odborná způsobilost a morální integrita osoby zastávající funkci soudce

Poslední zárukou soudcovské nezávislosti a nestrannosti jsou odborné kvality a morální vlastnosti soudce. V první části se zaměřím na problematiku erudovanosti a vzdělávání soudců. Je nepochybné, že osoba, která chce vykonávat funkci soudce, musí mít zákonem stanovené vysokoškolské vzdělání, absolvovat praxi a následně úspěšně vykonat odborné justiční zkoušky. Jedná se však pouze o zákonem stanovený standard a zároveň předpoklad, který je obligatorní pro každou osobu, která chce toto právnické povolání vykonávat. Pro soudce je odborné vzdělávání celoživotním procesem a provází celou jeho soudcovskou činností. Je to koneckonců logické z povahy věci, např. vezme-li se v úvahu skutečnost, že řada právních předpisů prochází novelizacemi, staré právní instituty jsou modifikovány či zcela nahrazovány novou právní úpravou (v současné době jde o aktuální otázku nového občanského zákoníku), do českého prostředí významně zasahuje prvek práva komunitárního aj. Soudce je v důsledku těchto změn nucen neustále sledovat a prohlubovat své znalosti a dovednosti a nadále se učit aplikaci nového. Otázkou zůstává, jakým způsobem tak činí – tj. zda se jedná o zvláštní interní samostudium, povinné školení apod.

Odpověď není jednoznačná – je pochopitelné, že vlastní činnost a sebevzdělávání by mělo být samozřejmostí. Spíše zůstává nevyřešeno, jakým způsobem nastavit celkovou situaci pro oblast soudcovského stavu. V souvislosti s přijetím zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích byla řešena otázka povinného vzdělávání soudců v Justiční akademii, která by poskytovala jednotné vzdělávání pro všechny soudce. Ústavní soud ČR v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 7/02 ze dne 18.06.2002 takový návrh shledal jako protiústavní a derogoval všechna ustanovení týkající se vzdělávání tohoto typu. Ostře popřel cíl a účel této právní úpravy,

kterým byla snaha o sjednocení soudnictví. K tomuto dovedl následující: „*Jakákoli jednotna může totiž plnit pozitivní sociální funkci jen tehdy, jestliže ti, kteří k ní směřují, jsou s to se i odlišovat, aby tím smysluplněji a účinněji se mohli sjednocovat*“.¹⁴⁵ Obdobně pak zrušil úpravu týkající se hodnocení odborné způsobilosti soudců zakotvenou v tehdejší znění zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v době jeho přijetí. Koncepce hodnocení odborné způsobilosti spočívala v zřízení zvláštních rad (např. rada pro oblast trestního práva) vytvářených Ministerstvem spravedlnosti ČR, které by se podílely na posuzování, zda osoba vykonávající funkci soudce je nadána odbornou vybaveností. Tento institut je v rozporu s ústavním pořádkem, neboť v tomto případě výkonná moc nepřiměřeným způsobem zasahuje do moci soudní. Zároveň se jeví jako nadbytečné hodnotit odborné kvality soudce poté, co již setrvává ve funkci. Předpokládá se, že odbornosti dosáhl na základě splnění velmi striktních podmínek, které jsou třeba k tomu, aby uchazeč byl do funkce soudce jmenován.¹⁴⁶

V současné době je vzdělávání individuální záležitostí každého soudce. Tito mají možnost účastnit se přednášek, seminářů a jiných vzdělávacích akcí, které organizuje Justiční akademie v Kroměříži¹⁴⁷. Jde o jednorázové výukové bloky, přičemž soudci zůstává na uvážení, zda se odborného semináře zúčastní či nikoliv.¹⁴⁸ V porovnání s ostatními státy, zejména zeměmi západní Evropy, je takový způsob málo efektivní. V rámci úvah de lege ferenda se uvádí, že by bylo vhodné provést změnu, a to zejména v těchto krocích: a) změnit působiště vzdělávací instituce do hlavního či univerzitního města, b) vytvořit individuální plány vzdělávacího procesu, které budou určeny pro jednotlivé soudce podle jejich specializace, a c) zvyšování vzdělání jako motivační kritérium pro kariérní postup.¹⁴⁹

Lze stěží určit, zda zmíněný institut povinného vzdělávání by byl určitým přínosem. Ústavní soud ČR ve svém nálezu zcela přesně odhalil slabiny a úskalí tohoto modelu a je pravděpodobné, že by přinesl problémy. Zavedení obligatorního vzdělávání se zdá jako pozitivní krok ve smyslu možného zvýšení efektivity vzdělávání a sjednocení soudcovského stavu, což se může jevit jako přínos pro ty, kteří k soudu přicházejí a očekávají od jednotlivých soudců co nejvyšší odbornost. Na druhé straně jednotný povinný vzdělávací mechanismus není žádoucí, neboť vzniká možnost ohrožení soudcovské nezávislosti a

¹⁴⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 18.06.2002, sp. zn. Pl. ÚS 7/02, bod V. (získáno 22. května 2011 z databáze NALUS).

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů. Aktuality a informace týkající se Justiční akademie lze nalézt na příslušné adrese <http://www.jacz.cz/>.

¹⁴⁸ ONDRUŠ, Radek. K výběru a výchově soudců v České republice. Sborník PF MU, Brno, 2004.

¹⁴⁹ ONDRUŠ, Radek. Otazníky české justice. *Právní fórum*, (Wolters Kluwer ČR, a.s.), Aspi.

nestrannosti kladením stejných požadavků, názorů a postojů. Nejsem zastáncem povinného vzdělávání, neboť takový krok nelze s ohledem na výše zmíněné závěry učinit, vzdělávání nelze sjednotit, pouze dosavadní systém zdokonalovat.

Významnou skutečností ovšem nadále zůstává, že „*největším garantem soudcovské nezávislosti je soudce sám*“¹⁵⁰. Z uvedeného plyne, že nástroje (záruky), jimiž je nestrannost a nezávislost zajišťována mají bezpochyby význam, ovšem samy o sobě nejsou klíčem ke spravedlivému soudnímu procesu a rozhodování. Osoba, která zastává funkci soudce, musí být především náležitě vzdělaná - vybavená teoretickými znalostmi a zkušenostmi, morálně vyspělá a plně respektující své poslání. Soudce je vázán nejen zákony, ale také etickými kodexy a nejrůznějšími normami profesního charakteru, v nichž jsou vyjádřena základní pravidla chování osoby zastávající funkci soudce¹⁵¹. Především tato etická pravidla by měl soudce respektovat a dbát jejich významu, neboť jejich dodržováním zcela dokáže naplnit činnost spočívající v nezávislém a nestranném rozhodování těch kterých soudních případů. Lze shrnout, že i soudce je pouze člověk, tj. „*i ta nejsilnější osobnost a nejčistší charakter může podlehnout velkým pokušením. Soudce proto musí být v takovém postavení, aby ovlivňování jakéhokoli druhu, ať už jsou to sliby výhod či hrozby nevýhod, bylo od samého počátku vyloučeno, jak jen to je možné*“¹⁵². Proto je kladen důraz na výběr soudců, neboť platí, že „*míra soudcovské nezávislosti je dána i přímo úrovní soudců*“¹⁵³.

Z výše uvedeného plyne závěr, že jednou z nejvýznamnějších garancí soudcovské nezávislosti a nestrannosti, která není zakotvena v žádném právním předpise, je pevná vůle a nejlepší vědomí a svědomí soudce.

¹⁵⁰ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Linde, 2008, s. 67.

¹⁵¹ Jedná se o dva dokumenty: Etické zásady chování soudce (schválen Shromážděním zástupců sekce Soudcovské unie ČR dne 28. října 2000) a Zásady chování soudce (schváleny 15. Shromážděním zástupců sekce Soudcovské unie ČR dne 26. 11. 2005).

¹⁵² MARKEL, Ernest. Zajištění soudcovské nezávislosti. *Právní praxe*, 1995, roč. XLIII, č. 9, s. 578.

¹⁵³ WIPLINGER, Eduard. Základy soudcovské nezávislosti. *Právní praxe*, 1995, roč. XLIII., č. 9., s. 589.

4 Závěr

Na základě uvedené analyzované právní situace je třeba položit si otázku, zda současná právní úprava týkající se soudů a soudců je úplná a dostačující k zajištění ochrany subjektivních práv jednotlivců. Ministr spravedlnosti vyjádřil ve své přednášce konané dne 28.11.2011 na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci názor, že soudnictví je stabilní, základní atributy nezávislosti soudní moci nejsou zpochybňovány, tj. pevný základ odpovídající požadavkům demokratického právního státu je dán (zejména Ústavou ČR v hlavě čtvrté). Nadále je však třeba řešit otázky týkající se organizace soudnictví, zejména problematiku ohledně výběru a jmenování soudců, kariérní postup, vzdělávání. V současné době jsou středem diskusí dvě záležitosti: a) výběrové řízení, b) zřízení orgánu zastupující soudce. Výběrové řízení soudců představuje novou koncepci, k jejímuž přijetí vede snaha zajistit, aby na jednotlivých soudních instancích působili erudovaní odborníci, kteří plně vykazují maximální osobní i profesní způsobilost k soudcovské činnosti. Takový krok lze chápat jako pozitivní, neboť je projevem úsilí, které se pro příště snaží zamezit situaci, aby se na post soudcovských míst nedostávaly osoby, které nejsou nadány potřebnými vlastnostmi a schopnostmi pro výkon dané funkce. Zároveň je však třeba podotknout, že problematika výběrového řízení může být dost sporná z hlediska její ústavnosti (např. Soudcovská unie se k otázce výběrového řízení vyjádřila velmi negativně¹⁵⁴).

Druhým významným prvkem je zavedení národní rady soudnictví (kolektivního orgánu, který by reprezentoval soudní moc, ovšem s omezenými kompetencemi). Uvedené kroky prozatím zůstávají v podobě návrhů, konkrétní přínosy ukáže až jejich zákonné přijetí.

Současnou právní úpravu týkající se zásady nezávislosti a nestrannosti soudců a její jednotlivé garance lze označit za relativně ucelený soubor právních norem, které mají své zastoupení na úrovni ústavněprávní, tak zákonné. Zásadním právním předpisem je zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, který upravuje nejen organizaci soudnictví jako celku, ale zároveň postavení soudců samotných včetně záruk zajišťující soudcovskou nezávislost a nestrannost. Tuto skutečnost lze vnímat jako žádoucí a přijatelnou. V porovnání s dřívější právní regulací jsou současné právní předpisy na zcela jiné úrovni respektující požadavky demokratického právního státu, subjekty soudcovského stavu jsou vázáni pouze zákonem, jak plyne z § 79 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a

¹⁵⁴Souhrn významných legislativních událostí 18.4. - 25.4.2011. [cit. 16. prosince 2011]. Dostupné na <http://www.epravo.cz/top/clanky/souhrn-vyznamnych-legislativnich-udalosti-184-2542011-73340.html>.

soudcích, nikoliv ideologickými tendencemi. Osoba, která hodlá zastávat soudcovskou funkci, je podrobována zkouškám a praxi, jejichž cílem je zaručit, že na soudcovský post se dostanou osoby vybavené náležitými znalostmi a zkušenostmi. Soudcovské povolání se tímto stává vrcholnou právníckou profesí požívající prestiž a budící respekt u laické i odborné veřejnosti.

Na základě výše provedené analýzy lze však konstatovat určité nedostatky týkající se současné právní úpravy a jednotlivých záruk. Na úvod je třeba poznamenat, že právní teorie dostatečně jasným způsobem nevykládá a nevymezuje pojem nezávislosti a nestrannosti soudů a soudců. V odborných komentářích, člancích a statích lze nalézt mnohé názory a pojetí, jednotná a úplná definice zcela chybí. Přestože je znám obsah obou pojmů, lze tuto skutečnost označit za nedostačující. Považovala bych za vhodné oba pojmy co nejúplněji a s co největší možnou přesností vymezit, resp. podat a zakotvit stručnou legální definici.

Z hlediska jednotlivých záruk platí, že jsou řazeny a systematickým způsobem zakotveny do právních předpisů, v určitých případech však vzbuzují pochybnosti týkající se jejich výkladu a aplikace. V této souvislosti považuji za vhodné zmínit zejména garanci hmotného zabezpečení, jejíž úprava je kolísavá, což dokazuje četnost novel zákona č. 236/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů a následně celá desítka nálezů Ústavního soudu vykazující různost závěrů a názorů v rámci odlišných stanovisek. Tento problém je třeba podle mého názoru řešit, přičemž možným krokem je změna zákona s výslovným zakotvením požadavků nedotknutelnosti platů soudců, do nichž je možné zasáhnout jen za zcela výjimečných a mimořádných okolností. Další problematickou oblastí je nová úprava kárného řízení, kterou nepovažuji za zcela přijatelnou z důvodu zavedení jednoinstančnosti. Tento nový prvek neznamena žádný přínos, podle mého názoru by bylo vhodnější vrátit se k předchozí právní úpravě. Poslední záležitostí v rámci jednotlivých záruk, která je stále otevřena diskusi, je vzdělávání a školení soudců. Zde je třeba učinit kroky směřující k větší efektivitě vzdělání, a rozšíření výukových programů, nikoliv však zavést obligatorní vzdělávání. V těchto uvedených oblastech lze nadále činit a provádět změny směřující k naplnění principů a hodnot demokratického právního státu.

Právní úprava se vyznačuje stabilitou a její koncepci lze označit za propracovanou a nastavenou způsobem, aby mohla co nejlépe zajistit a udržet soudcovský stav na srovnatelné úrovni s moderními právními státy, stále jí lze vytknout určité nedostatky, které je třeba odstranit, a to tím způsobem, aby právní normy byly jasné a srozumitelné a nebyly příčinou aplikačních problémů v praxi.

Nezávislost a nestrannost soudů a soudců je stěžejní zásadou, kterou je třeba chránit, přičemž jednotlivé záruky je třeba neustále vést k dokonalosti.

BIBLIOGRAFIE

a) Sekundární zdroje

Komentáře:

BAHÝLOVÁ, Lenka a kol. (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. Praha: Linde, 2010. 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7.

HENDRYCH, Dušan, SVOBODA, Cyril a kol. (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1997. 242 s. ISBN 80-7179-084-2.

KLÍMA, Karel a kol. (ed). *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. díl. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 901 s. ISBN 978-80-7380-140-3.

KOCOUREK, Jiří, ZÁRUBA, Jan (ed.) *Zákon o soudech a soudcích; Zákon o státním zastupitelství. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. 606 s. ISBN 80-7179-761-8.

PAVLÍČEK, Václav, HŘEBEJK, Jiří (ed). *Ústava a ústavní řád České republiky. Komentář*. 1. díl. 2. vydání. Praha: Linde, 1998. 772 s. ISBN 80-7201-110-3.

SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SYLLOVÁ, Jindřiška (ed). *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. 935 s. ISBN 978-80-7179-869-9.

Učebnice:

MAREČKOVÁ, Marie. *České právní a ústavní dějiny. Stručný přehled a dokumenty*. 1. vydání. Olomouc: UP, 2006. 449 s. ISBN 80-244-1502-X.

PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda. II. díl*. 2. vydání. Praha: Linde, 2008. 797 s. ISBN 978-80-7201-694-5.

STAVINHOVÁ, Jaruška, HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. 1. vydání. Brno: Doplněk, 2003. 660 s. ISBN 80-7239-155-0.

STAVINHOVÁ, Jaruška, SAHÁNEK, Petr. *Občanské právo procesní*. 1. vydání. MU Brno: Doplněk, 1992. 162 s. ISBN 80-210-0395-2.

WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Linde, 2008. 751 s. ISBN 978-80-7201-726-3.

ZIMEK, Josef. *Ústavnost a český ústavní vývoj*. 3. vydání. Brno: MU, 2006. 179 s. ISBN 80-210-4094-7.

Monografie:

MACKOVÁ, Alena. *Nezávislost soudců: disertační práce*. 1. vydání. Praha: Ediční středisko PF UK, 1996. 96 s. ISBN 80-8588907-2.

MONTESQUIEU, CHARLES LOUIS DE SECONDAT. *O duchu zákonů*. 1. vydání. Praha: V. Linhart, 1947. 348 s.

WEYR, František. *Československé právo ústavní*. Praha: Melantrich A.S., 1937. 339 s.

WINTR, Jan. *Říše principů. Obecné a odvětvové principy současného českého práva*. 1. vydání. Praha: UK Karolinum, 2006. 278 s. ISBN 80-246-1246-1.

ZOULÍK, František. *Soudy a soudnictví*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. 268 s. ISBN 80-7179-005-2.

Sborníky:

SUCHÁNEK, Radovan, JIRÁSKOVÁ, Věra a kol. *Ústava České republiky v praxi. 15 let platnosti základního zákona*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. 383 s. ISBN 978-80-87212-18-9.

ŠIMÍČEK, Vojtěch (ed). *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. 1. vydání. Brno: MU, Mezinárodní politologický ústav, 2008. 236 s. ISBN 978-80-210-4520-0.

Slovník:

WEYR, František a kol. *Slovník veřejného práva československého, svazek IV*. Brno: Polygrafia-Rudolf M. Rohrer, 1938. 995 s., in EUROLEX BOHEMIA, 2000. ISBN 80-902752-8-1.

Články:

BUREŠOVÁ, Dagmar. *Najít cestu ke skutečné nezávislosti soudu. Socialistická zákonnost*, 1990, roč. 38, č. 3, s. 121-127.

JANKOVSKÝ, Zdeněk. *Ohlédnutí za soudními spory prezidenta České republiky s justičními čekateli. Právní rozhledy*, 2008, roč. 16, č. 23, s. 866-871.

- JEDLICKA, Wolfgang. Základy soudcovského jednání. *Právní praxe*, 1995, roč. XLIII, č. 9, s. 595-599.
- JIRSA, Jaromír. Soudcovská nezávislost a kárné řízení. *Soudce*, 2011, roč. XIII., č. 8, s. 8-13.
- KNAPP, Viktor. Přínos střeoevropského soudnictví k evropské právní kultuře. *Právník*, 1993, roč. 132, č. 9, s. 725-736.
- LICHOVNÍK, Tomáš. Postavení soudních funkcionářů. *Soudce*, 2006, roč. VIII., č. 6, s. 16-17.
- MARKEL, Ernest. Zajištění soudcovské nezávislosti. *Právní praxe*, 1995, roč. XLIII, č. 9, s. 576-585.
- MAZANEC, Michal, PIPKOVÁ, Hana. Soudcovská imunita a kárná odpovědnost soudců. *Právní rozhledy*, 1999, roč. 7, č. 5, s. 278-285.
- ONDRUŠ, Radek. K výběru a výchově soudců v České republice. Sborník PF MU, Brno, 2004.
- ONDRUŠ, Radek. Otazníky české justice. *Právní fórum*, (Wolters Kluwer ČR, a.s.), Aspi.
- ŠABAT, Karel. Kdo má být soudcem – věk nebo moudrost? *Státní zastupitelství*, 2007, roč. 5, č. 9, s. 27-30.
- WIPLINGER, Eduard. Základy soudcovské nezávislosti. *Právní praxe*, 1995, roč. XLIII., č. 9, s. 586-590.

b) Primární zdroje

Právní předpisy a dokumenty:

a) současná právní úprava

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb., sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí).

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů, ve znění pozdějších předpisů.

b) historická právní úprava

Ústavní listina (zákon č. 121/1920 Sb. ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky).

Ústava 9. května 1948 (ústavní zákon č. 150/1948 Sb., dne 9. května 1948).

Zákon č. 67/1950 Sb., o pracovních a platových poměrech soudců z povolání, prokurátorů a soudcovských čekatelů.

Zákon č. 37/1957 Sb., o kárné odpovědnosti soudců lidových a krajských soudů.

Zákon č. 142/1961 Sb., o kárné odpovědnosti soudců z povolání.

Zákon č. 412/1991 Sb., o kárné odpovědnosti soudců.

c) dokumenty etických zásad

Etické zásady chování soudce (schválen Shromážděním zástupců sekcí Soudcovské unie ČR dne 28. října 2000).

Zásady chování soudce (schváleny 15. Shromážděním zástupců sekcí Soudcovské unie ČR dne 26. 11. 2005).

Soudní rozhodnutí:

Nález Ústavního soudu ze dne 13.09.1995, sp. zn. Pl. ÚS 7/95.

Nález Ústavního soudu ze dne 15.09.1999, sp. zn. Pl. ÚS 13/99.

Nález Ústavního soudu ze dne 03.07.2000, sp. zn. Pl. ÚS 18/99.

Nález Ústavního soudu ze dne 03.07.2000, sp. zn. Pl. ÚS 16/2000.

Nález Ústavního soudu ze dne 18.06.2002, sp. zn. Pl. ÚS 7/02.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 15.07.2002, sp. zn. IV. ÚS 174/02.

Nález Ústavního soudu ze dne 11.06.2003, sp. zn. Pl. ÚS 11/02.

Nález Ústavního soudu ze dne 28.04.2005, sp. zn. Pl. ÚS 60/04.

Nález Ústavního soudu ze dne 14.07.2005, sp. zn. Pl. ÚS 34/04.

Nález Ústavního soudu ze dne 14.07.2005, sp. zn. Pl. ÚS 43/04.

Nález Ústavního soudu ze dne 14.07.2005, sp. zn. Pl. ÚS 9/05.

Nález Ústavního soudu ze dne 11.07.2006, sp. zn. Pl. ÚS 18/06.

Nález Ústavního soudu ze dne 12.09.2006, sp. zn. II. ÚS 53/06.

Nález Ústavního soudu ze dne 16.01.2007, sp. zn. Pl. ÚS 55/05.

Nález Ústavního soudu ze dne 07.03.2007, sp. zn. I. ÚS 722/05.

Nález Ústavního soudu ze dne 12.09.2007, sp. zn. Pl. ÚS 87/06.

Nález Ústavního soudu ze dne 21.01.2008, sp. zn. III. ÚS 1076/07.

Nález Ústavního soudu ze dne 28.07.2009, sp. zn. Pl. ÚS 9/09.

Nález Ústavního soudu ze dne 02.03.2010, sp. zn. Pl. ÚS 13/08.

Nález Ústavního soudu ze dne 07.09.2010, sp. zn. Pl. ÚS 12/10.

Nález Ústavního soudu ze dne 07.09.2010, sp. zn. Pl. ÚS 22/09.

Nález Ústavního soudu ze dne 29.09.2010, sp. zn. Pl. ÚS 33/09.

Nález Ústavního soudu ze dne 02.08.2011, sp. zn. Pl. ÚS 16/11.

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 21.05.2008, sp. zn. 4 Ans 9/2007-197.

Internetové zdroje:

Souhrn významných legislativních událostí 18.4. - 25.4.2011. [cit. 16. prosince 2011].

Dostupné na [□http://www.epravo.cz/top/clanky/souhrn-vyznamnych-legislativnich-udalosti-184-2542011-73340.html](http://www.epravo.cz/top/clanky/souhrn-vyznamnych-legislativnich-udalosti-184-2542011-73340.html)□.

Justiční akademie v Kroměříži. [cit. 13. ledna 2012]. Dostupné na

□<http://www.jacz.cz/>□.

ABSTRAKT

Uvedená diplomová práce nese název „Nestrannost a nezávislost soudů a soudců jako zásada organizace soudnictví“. Práce je sepsána s cílem interpretovat pojmy nestrannosti a nezávislosti soudů a soudců a poukázat na jednotlivé teoretické koncepce, které se k výkladu těchto pojmů vztahují. Kromě výkladu se v práci zabývám současnou i historickou právní úpravou - zejména ústavněprávními předpisy, a poukazuji na význam a účel zakotvení principu nestrannosti a nezávislosti v současném právním řádu.

Samotné jádro práce tvoří charakteristika jednotlivých záruk (garancí), které napomáhají udržovat a rozvíjet uvedenou zásadu a jsou vtěleny do předpisů ústavněprávní i zákonné úrovně. Na prvním místě se zabývám problematikou jmenování soudců, v níž se zaměřuji zejména mediálně známý případ JUDr. P. Langer. V další části rozebírám neodvolatelnost a nepřeložitelnost soudců, inkompatibilitu funkcí, kárné řízení s důrazem na analýzu problematické novely, která byla zavedena zákonem č. 314/2008 Sb., a v neposlední řadě se věnuji otázce hmotného zabezpečení soudců, v níž blíže vykládám nálezy Ústavního soudu ČR, které se k této problematice vztahují. Závěrečná část věnující se jednotlivým garancím pojednává o vzdělávání soudců na Justiční akademii v Kroměříži. Opomenuta nezůstává ani charakteristika soudcovského povolání a s tím související požadavky na morální vlastnosti osoby soudce a význam etických kodexů. V každé části vyjadřuji vlastní názor na daný problém a navrhuji možné řešení.

Závěr je věnován zhodnocení současné právní regulace s vyjádřením možnosti dalšího zdokonalování právní úpravy.

SUMMARY

The topic of the diploma work is called **The impartiality and independence of courts and judges as principle of justice organization**. My diploma work consists of four large parts and several chapters. The principal aim of the work is not only to interpret, describe and analyse concept of impartiality and independence, but also to emphasize the importance and purpose. Among others I try to mention a historical legal regulation and compare individual legal institutes, especially historical constitutional order. Other part I deal with the following legal guarantees: the guarantee of appointment of judges is described in respect of well known legal case of JUDr. Petr Langer. Apart from this case, I also interpret contemporary legal regulation and explain procedure and individual partial stages of appointment and statutory conditions.

In other part I write about the impossibility to dismiss a judge and I try to refer to actual question of interpretation of legal rules. The following part is about the judgeship and incompatibility of positions. Finally, I describe individual stages of disciplinary procedure and I try to place an emphasis on recent amendment to a law establishing new elements such as single-stage procedure or new composition of judicial disciplinary panel. In conclusion, I analyse material welfare of judges and individual judgments of the Constitutional Court, and in the last part I write about system of education and I remark the importance of ethical codes. In all parts I try to express my opinions and considerations, and I try to suggest alterations.

I have come to the conclusion that the actual justice system is relatively stable and comprehensive fulfilling requirements of democratic state respecting the rule of law. However, it is necessary to work and lead system of individual acts to better legal regulation and to remove gaps in legislation and avoid problems during application legislation.

SEZNAM KLÍČOVÝCH SLOV V ČESKÉM A ANGLICKÉM JAZYCE

- nestrannost a nezávislost soudů a soudců / impartiality and independence of courts and judges
- zásada soudnictví / principle of justice organization
- právní záruka / legal guarantee
- jmenování soudce do funkce / appointment of judge
- neodvolatelnost soudce / impossibility to dismiss a judge
- neslučitelnost funkcí / incompatibility of positions
- kárné řízení / disciplinary procedure
- materiální zabezpečení / material welfare of judges
- systém vzdělávání / system of education
- rozhodnutí Ústavního soudu ČR / judgment of the Constitutional Court